

Dejudiciarizarea cauzelor penale cu implicarea copiilor în conflict cu legea

Igor DOLEA

Victor ZAHARIA

CARTEA JURIDICĂ

2012

Această lucrare este publicată în cadrul Proiectului „Promovarea noilor elemente de justiție pentru copii în sistemul de justiție al Republicii Moldova”, implementat de Institutul de Reforme Penale în parteneriat cu Reprezentanța UNICEF în Moldova. Opiniile expuse în prezenta publicație nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor. Răspunderea pentru conținutul lucrării revine în întregime autorilor acesteia.

Autori:

Igor DOLEA

doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Victor ZAHARIA

doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Coordonatori:

Sorin HANGANU

coordonator programe privind justiția pentru copii, UNICEF-Moldova

Cristina PUȚUNTICA

manager de proiect, IRP

Editura: Cartea Juridică

Redactare: Eugenia CHIOSA

Copertă și machetare: Adriana MÎRZA

ISBN 978-9975-80-720-3

343.224.1

D 64

CUPRINS

INTRODUCERE - 4

1. Reglementări internaționale și unele practici ale altor state în domeniul justiției pentru copii - 6

2. Legislația Republicii Moldova în domeniul dejudiciarizării - 21

3. Audierea copilului - 48

A) Aspecte generale - 48

B) Audierea copilului aflat în conflict cu legea penală - 50

4. Medierea penală - 54

A) Dispoziții generale - 54

B) Procedura medierii - 59

5. Protecția copilului victimă și martor - 66

Copilul în sistemul protecției procesual penale - 66

INTRODUCERE

Un copil cu un comportament delinquent este rezultatul neglijenței celor maturi, evident, în primul rând, a părinților, dar și a comunității. Pedepsa care are și avantajele sale este ineficientă într-un număr considerabil de cazuri, când aceasta vizează un copil. Rațiunea omenească a căutat în permanență soluții în ceea ce privește fapta și pedeapsa, de multe ori acestea dovedindu-se nu numai neeficiente, dar și degradante.

Abia în secolul al XX-lea au fost elaborate la nivel internațional anumite standarde în ceea ce privește tratamentul copiilor aflați în conflict cu legea, accentul fiind pus pe căutarea unor soluții alternative la procesele și pedepsele tradiționale.

În plan internațional abordarea problemei privind drepturile copilului a apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când a luat naștere prima mișcare preocupată de aspecte referitoare la dezvoltarea copilului și pleda pentru protecția acestuia împotriva neglijării, exploatării și violenței. Această mișcare a determinat deschiderea unui număr considerabil de instituții publice de ocrotire a copiilor, școli și instituții separate pentru copiii delincvenți, precum și tribunale pentru minori. În secolul al XX-lea, comunitatea internațională a continuat să se preocupe de această problemă. În 1924, Liga Națiunilor a adoptat Declarația de la Geneva. În 1959, Organizația Națiunilor Unite a adoptat Declarația drepturilor copilului. Declarațiile recunoșteau copiii ca membri fragili, slabi și vulnerabili ai societății. Aceste standarde sunt instrumente esențiale pentru promovarea drepturilor copilului, în general, și pentru asigurarea respectării drepturilor copiilor afectați de sistemul de justiție penală, în particular.

Îndeosebi, standardele internaționale au în vizorul lor copiii în conflict cu legea. Examinarea cauzelor cu acești copii impune cunoștințe speciale din partea profesioniștilor. Statele sunt chemate să introducă și să dezvolte programe de formare pentru cei care instrumentează cauze în care sunt implicați copii. Teoriile moderne despre comunicarea între profesioniști și copii se concentrează asupra creării unei relații bazate pe recunoaștere și apreciere. A fost, cu certitudine, recunoscut faptul că la resocializarea unui copil trebuie să

participe toți actorii comunitari, și nu doar organele abilitate cu atribuții de a asigura executarea pedepselor.

Așadar, este firesc ca toți actorii implicați în acest proces complicat necesită a fi formați în ceea ce privește aspectele juridice ale modalităților de resocializare, în care aplicarea alternativelor la procedurile tradiționale constituie un factor primordial.

Principiile care stau la baza unui raport între persoana responsabilă și copil trebuie să se bazeze pe respectul față de copil, capacitatea de a înțelege situația acestuia, sensibilitate față de sentimentele și opiniile copilului.

Copilul trebuie, în primul rând, tratat cu respect, într-un mod demn, nediscriminatoriu și just. Copilul înțelege mai mult decât suntem noi obișnuiți să credem. Este extrem de important, pentru bunăstarea lui fizică și psihică, să ținem cont de acest fapt și să învățăm să ne comportăm față de el luând în considerare capacitățile lui în continuă dezvoltare.

Prezentul ghid este adresat specialiștilor din domeniul justiției penale care lucrează cu și pentru copiii în conflict cu legea. Ghidul își propune ca, prin instituțiile prezentate, să promoveze o nouă abordare, centrată pe copil și pe familie, punând permanent în prim-plan nevoile copilului.

Așadar, sperăm că ghidul își va aduce modesta sa contribuție la formarea unor abilități în domeniul justiției pentru copii.

I. REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE ȘI UNELE PRACTICI ALE ALTOR STATE ÎN DOMENIUL JUSTIȚIEI PENTRU COPII

Noțiunea de justiție pentru copii ar semnifica: principiile, cadrul normativ-juridic, procedurile, instituțiile, specialiștii, metodele și tehnicile utilizate de către aceștia destinate specific copiilor implicați în sistemul de justiție. Toate acestea trebuie să fie prietenoase copilului. Adicional protecției, justiția pentru copii semnifică și prevenția, inclusiv înlăturarea cauzelor care duc la delict.

Conform Ghidului Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor¹, noțiunea „justiție prietenoasă copilului” se referă la sistemele de justiție care garantează respectarea și implementarea eficientă a tuturor drepturilor copiilor la cel mai înalt nivel posibil, ținând cont de principiile enumerate mai jos² și acordând considerațiune corespunzătoare nivelului de maturitate al copilului și înțelegerii circumstanțelor cazului. Aceasta este, în particular, o justiție accesibilă, corespunzătoare vârstei, rapidă, adaptată la și concentrată pe necesitățile și drepturile copilului, inclusiv drepturile la un proces echitabil, de a participa la și de a înțelege procedurile, la viață privată și de familie și la integritate și demnitate³.

„Sistemul de justiție pentru copii”, suplimentar instanțelor de judecată care examinează cauzele cu implicarea copiilor, mai cuprinde structurile oficiale, așa ca poliția, procuratura, avocatura, serviciul de probațiune și instituțiile penale. Sistemul activează în cooperare cu autoritățile relevante domeniului sănătății, învățământului, de asistență socială și cu organele nonguvernamentale din sfera protecției victimelor și martorilor. Sistemul de justiție juvenilă trebuie privit ca un component al unei strategii mai

---

¹ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, adoptat de Comitetul de Miniștri la 17 noiembrie 2010 la Reuniunea a 1098-a a Delegaților Miniștrilor.

² ibidem, capitolele III și IV.

³ ibidem, capitolul II, litera c).

largi de prevenire a delincvenței juvenile, care ține cont de contextul larg al familiei, școlii, vecinătății și grupului de cunoștințe în interiorul căruia are loc comiterea faptei⁴.

Sistemul tradițional de justiție penală nu este capabil izolat să ofere soluții adecvate privind tratamentul delincvenților juvenili, în virtutea faptului că nevoile sociale și educaționale ale acestora diferă de cele ale adulților⁵. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) prevăd că „Se vor face eforturi pentru a stabili, în fiecare țară, o serie de legi, reguli și dispoziții aplicabile în mod expres la delincvenții juvenili și pentru a stabili instituții și organisme însărcinate cu aplicarea justiției la minori, fiind destinate:

- să răspundă la nevoile proprii ale delincvenților juvenili, protejându-le, în același timp, drepturile lor fundamentale;
- să răspundă la nevoile societății (inclusiv, ale victimelor⁶);
- să aplice efectiv și echitabil Ansamblul de reguli”⁷.

Sistemul de justiție pentru copii caută să asigure bunăstarea minorilor și face în așa fel, încât reacția față de delincvenții juvenili să fie întotdeauna corespunzătoare circumstanțelor delincvențelor și delictelor⁸. Astfel, un principiu fundamental este „principiul de proporționalitate”. Acest principiu binecunoscut folosește la moderarea sancțiunilor punitive. Pentru delincvenții juvenili, trebuie ținut cont nu numai de gravitatea delictului, ci și de circumstanțele personale. Acestea din urmă (poziție socială, situație familială, daune cauzate de delict sau de alți factori cu influență asupra circumstanțelor

⁴ Par. 2, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

⁵ Preambul, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

⁶ vezi: par.3, Recomandarea Nr. R (87) 20 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă, adoptată de Consiliul de Miniștri la 17 septembrie 1987.

⁷ Regula 2.3 din Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), recomandat în vederea adoptării de către cel de-al VII-lea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, care a avut loc la Milano în perioada 26 august – 06 septembrie 1985 și adoptat de Adunarea generală prin Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985.

⁸ Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

personale) trebuie să fie luate în considerare la proporționarea deciziei (de exemplu, ținând cont de efortul delincventului pentru despăgubirea victimei sau de dorința sa (a delincventului) de a reveni la o viață sănătoasă și utilă).

Reacțiile la delinvența juvenilă trebuie să poarte un caracter multidisciplinar și multistructural și să vizeze varietatea de factori care joacă un anumit rol la diferitele nivele ale societății: individual, cel al familiei, al societății și al comunității⁹. Unele categorii de infractori minori, așa ca membrii minorităților etnice¹⁰, femeile tinere și cei care comit infracțiuni în grup, pot avea nevoie de programe speciale de intervenție¹¹.

Convenția cu privire la drepturile copilului¹², în art. 3, prevede: **“În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autoritățile administrative sau de organe legislative, interesele copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate...”**. Conform Ghidului Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, la evaluarea interesului superior al copiilor implicați sau afectați, părerilor și opiniilor lor li se va acorda ponderea corespunzătoare; toate celelalte drepturi ale copilului, precum dreptul la demnitate, libertate și tratament egal, trebuie să fie respectate întotdeauna; trebuie să fie adoptată o abordare cuprinzătoare de către toate autoritățile relevante pentru a ține cont de toate interesele implicate, inclusiv bunăstarea fizică și psihică și interesele legale, sociale și economice ale copilului¹³. Este în sarcina judecătorului să se asigure că dispune de toată informația pentru

---

⁹ Preambul, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delinvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

¹⁰ vezi Recomandarea Nr. R (88) 6 20 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind reacțiile sociale la delinvența juvenilă a minorilor care provin din familiile de migranți, adoptată de Consiliul de Miniștri la 18 aprilie 1988, la ședința a 416-a a miniștrilor adjuncți.

¹¹ Recomandarea Nr. R (2000) 20 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind rolul intervenției psihologice la etapa inițială în scopul prevenirii criminalității, adoptată de Consiliul de Miniștri la 06 octombrie 2000, la ședința a 724-a a miniștrilor adjuncți.

¹² Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 la New York. A intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Republica Moldova a aderat la Convenție prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul I, pag. 51.

¹³ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, capitolul III, Principii fundamentale, B. Interesul superior al copilului.

a decide respectând în totalitate interesul superior al copilului¹⁴. Art. 37 al Convenției prevede: „... nici un copil nu va fi privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar. *Arestarea, deținerea sau întemnițarea unui copil* trebuie să fie conformă cu legea și *se va folosi numai ca măsură extremă* și pentru cea mai scurtă posibil perioadă de timp ...”.

Prevederi referitoare la abordarea cauzelor cu implicarea copiilor în conflict cu legea se conțin și în art. 40 al Convenției cu privire la drepturile copilului: „Statele părți recunosc oricărui copil suspectat, acuzat sau cu privire la care s-a dovedit că a comis o încălcare a legii penale ***dreptul la un tratament conform cu simțul demnității și al valorii personale, care să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și de necesitatea de a promova reintegrarea copilului în societate și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate.*** Orice copil suspectat sau acuzat de o încălcare a legii penale are cel puțin dreptul la garanțiile următoare: să fie presupus nevinovat până când vinovăția sa va fi stabilită legal; să fie informat prompt și direct de acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi ori al reprezentanților legali și să beneficieze de asistență juridică sau de orice altă asistență corespunzătoare pentru pregătirea și prezentarea apărării sale; cauza sa să fie examinată fără întârziere de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă conform prevederilor legii, în prezența asistenței legale sau a oricărei alte asistențe corespunzătoare și – dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului superior al copilului, datorită în special vârstei și situației sale – în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali; să nu fie constrâns să depună mărturie sau să mărturisească că este vinovat; să interogheze sau să facă să fie interogați martori ai acuzării și să obțină aducerea și interogarea de martori ai apărării, în condiții de egalitate; dacă se dovedește că a încălcat legea penală, să poată face apel cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință, în fața unei autorități sau instanțe judecătorești superioare competente, independente și imparțiale, conform legii; să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată; viața sa personală să fie în mod deplin respectată în toate fazele procedurii.

---

¹⁴ Convenția Europeană pentru Exercițarea Drepturilor Copiilor, Strasbourg, 25 ianuarie 1996, art. 5.

Statele părți se vor strădui să promoveze adoptarea de legi, proceduri, crearea de autorități și instituții, special concepute pentru copiii suspecți, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale legii penale și, în special vor lua măsuri, de fiecare dată când este posibil și de dorit, pentru a trata acești copii fără a se recurge la procedura judiciară, cu condiția ca drepturile omului și garanțiile legale să fie deplin respectate. Va fi prevăzută o întreagă gamă de dispoziții, cum sunt cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, îndrumare, verificare, plasament familial, programe de educație generală și profesională și alternative la îngrijirea instituțională, pentru a asigura copiilor un tratament corespunzător bunăstării lor și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea comisă”.

DREPTURILE ȘI NECESITĂȚILE COPILULUI ÎN CADRUL PROCESELOR JUDICIARE

În general, ***se va încerca, pe cât posibil, să fie tratate cazurile delincvențelor juvenili evitându-se recursul la o procedură judiciară***¹⁵. În situația în care cazul unui tânăr delincvent nu a făcut obiectul unei proceduri extra-judiciare, el este examinat de autoritatea competentă (curte, tribunal, comisie, consiliu etc.), conform principiilor unui proces just și echitabil.

Fiecare etapă procesual penală trebuie să se încadreze în limite stricte pentru a evita tergiversarea și pentru a asigura o reacție cât mai rapid posibilă față de infracțiunile comise de minori. În tot cazul, măsurile menite să grăbească înfăptuirea justiției și să mărească eficiența acestora trebuie să fie echilibrate cu noțiunea de termen rezonabil al procesului¹⁶.

Garanțiile fundamentale ale procedurii, așa cum ar fi prezumția de nevinovăție, dreptul de a fi informat asupra învinuirii, dreptul de a tăcea, dreptul de a fi asistat, dreptul la prezența unui părinte sau tutore, dreptul de a interoga și de a confrunța martorii și dreptul la un grad dublu de jurisdicție, sunt asigurate în

---

¹⁵ Regula 11, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

¹⁶ Par. 14, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

toate stadiile procedurii¹⁷. Procedura urmată trebuie să protejeze cât mai bine interesele tânărului delincvent¹⁸ și se va desfășura într-un climat de înțelegere, permițând delincventului să participe la procedură și să se exprime liber¹⁹. Participarea, ce se referă și la copiii victime sau martori²⁰, semnifică dreptul tuturor copiilor de a fi informați despre drepturile lor²¹, de a li se oferi modurile corespunzătoare de acces la justiție și de a fi consultați și auziți în cadrul proceselor cu participarea lor sau care îi afectează. Aceasta include acordarea ponderii corespunzătoare opiniilor copiilor, ținând cont de maturitatea lor și dificultățile de comunicare pe care ei le pot avea pentru a face această participare semnificativă²².

Indiferent de faptul dacă copilul implicat în sistemul de justiție este în conflict cu legea, martor sau victimă a infracțiunii, el **trebuie tratat cu demnitate, grijă, sensibilitate, echitate și respect în cadrul oricărei proceduri sau caz, cu o atenție deosebită pentru situația lui personală, bunăstarea și necesitățile specifice, și cu un respect deplin pentru integritatea sa fizică și psihologică**. Acest tratament trebuie să îi fie oferit, indiferent de modul în care a intrat în contact cu **procesele judiciare sau non-judiciare ori alte intervenții și indiferent de statutul său legal și capacitate în orice procedură sau caz**²³. Cazurile cu participarea copiilor trebuie să fie gestionate în medii non-intimidante și sensibile pentru copii²⁴.

---

¹⁷ Regula 7, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

¹⁸ Par. 14, Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System, Recommended by Economic and Social Council resolution 1997/30 of 21 July 1997.

¹⁹ Regula 14, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

²⁰ Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor, adoptată la 22 iulie 2005 la a 36-a ședință plenară indică drept principii fundamentale: respectarea demnității, nediscriminarea, respectarea interesului superior al copilului și dreptul la participare.

²¹ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor, 1. Informare și consiliere.

²² ibidem, capitolul III, Principii fundamentale, A. Participare.

²³ ibidem, capitolul III, Principii fundamentale, C. Demnitate.

²⁴ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, D. Justiție prietenoasă copiilor în timpul proceselor judiciare, 5. Organizarea proceselor, mediu și limbaj prietenos copilului.

Pe măsura ce este oportun și posibil, camerele pentru interviuri și așteptare trebuie să fie amenajate într-un mediu prietenos copilului.

Sesiunile judiciare cu participarea copiilor trebuie să fie adaptate la ritmul și atenția copilului: trebuie să fie prevăzute pauze periodice, iar audierile nu trebuie să dureze prea mult. Pentru a facilita participarea copiilor în deplina lor capacitate cognitivă și pentru a susține stabilitatea lor emoțională, întreruperea și distragerea în timpul sesiunilor judiciare trebuie să fie reduse la minim. Trebuie să fie folosit un limbaj corespunzător vârstei și nivelului de înțelegere al copilului. Când copiii sunt audiați sau depun mărturii în procese judiciare sau non-judiciare ori sunt alte intervenții, dacă este oportun, acestea trebuie să aibă loc cu ușile închise. Ca regulă, numai cei implicați direct trebuie să fie prezenți, cu condiția că nu obstrucționează mărturiile copilului²⁵. În principiu, nu trebuie publicată nici o informație care să poată duce la identificarea copilului în conflict cu legea²⁶ sau a copilului martor ori victimă a infracțiunii²⁷.

În cadrul tuturor proceselor judiciare și non-judiciare și altor intervenții, copiii au dreptul de a fi protejați de prejudicii, inclusiv intimidare, represalii și victimizare secundară. Măsuri precauționare speciale trebuie să fie aplicate copiilor atunci când pretinsul făptaș este părinte, un membru al familiei sau îngrijitor primar²⁸. Contactul direct, confruntarea sau interacțiunea dintre copilul victimă sau martor cu presupușii făptași trebuie, pe cât de mult posibil, să fie evitat²⁹, cu excepția când aceasta este solicitat de copilul victimă³⁰.

Drepturile copiilor trebuie să fie asigurate fără discriminare în orice bază, cum

---

²⁵ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor, 2. Protecția vieții private.

²⁶ Regula 8, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

²⁷ Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind Justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor, adoptată la 22 iulie 2005, capitolul X – Respectarea vieții private.

²⁸ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă copiilor, Capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor, 3. Siguranță (Măsuri preventive speciale).

²⁹ Rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU privind Justiția în problemele care implică copii victime și martori ai crimelor, adoptată la 22 iulie 2005, capitolul XII – Dreptul la siguranță, capitolul XIV – Dreptul la măsuri preventive speciale.

³⁰ vezi: Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, Capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare, D. Justiție prietenoasă copiilor în timpul proceselor judiciare, 6. Mărturii/declarații ale copiilor.

ar fi sexul, rasa, culoarea sau originea etnică, vârsta, limba, religia, opinii politice sau de alt gen, originea națională sau socială, starea socioeconomică, statutul părinților lor, asocierea cu o minoritate națională, iar celor mai vulnerabili copii, cum ar fi copiii migranți, copiii refugiați și solicitanți de azil, copiii neînsoțiți, copiii cu dizabilități, copiii fără adăpost și ai străzii, copiii de etnie romă și copiii din instituții rezidențiale, trebuie să le fie acordată o protecție și asistență specifică³¹.

În toate cazurile, cu excepția micilor infracțiuni, înainte ca autoritatea competentă să ia decizie definitivă prealabilă condamnării, antecedentele minorului, condițiile în care el trăiește și circumstanțele trebuie să fie cunoscute, astfel încât să fie ușurată sarcina autorității competente de a judeca chestiunea în cauză³². Rapoartele de anchetă socială (rapoarte sociale sau rapoarte prealabile sentinței) constituie un ajutor indispensabil în cea mai mare parte din cazurile de urmărire judiciară a tinerilor delincvenți. Autoritatea competentă trebuie să fie informată asupra elementelor importante ce-l privesc pe minor, așa cum ar fi antecedentele sale sociale și familiale, situația școlară, experiențele sale în materie de educație etc.

Decizia autorității competente trebuie să se inspire din următoarele principii: decizia trebuie să fie întotdeauna direct proporțională nu numai cu circumstanțele și gravitatea delictului, dar și cu circumstanțele și nevoile delincentului ca și cu nevoile societății; nu se vor aduce restricții libertății personale a minorului, iar limitarea lor la minimum se va face după un examen minuțios; privarea de libertate individuală nu se va aplica decât dacă minorul este considerat vinovat de săvârșirea unui delict împotriva unei alte persoane sau în recidivă, sau dacă nu există altă soluție convenabilă; bunăstarea minorului trebuie să fie criteriul determinant în examinarea cazului său. Autoritatea competentă are puterea de a întrerupe procedura în orice moment³³.

Ținând cont de nevoile deosebite și variate ale minorilor și de diversitatea măsurilor posibile, trebuie prevăzută o putere direcționară suficientă în toate stadiile de procedură și la diferitele nivele ale administrării justiției la minori, în

³¹ Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, capitolul III, Principii fundamentale, D. Protecția de la discriminare.

³² Regula 16, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

³³ Ibidem, Regula 17.

special în stadiile de instruire, de urmărire, de judecată și de aplicare a măsurilor luate³⁴. Se vor face, totodată, **eforturi în vederea asigurării, în toate etapele și la toate nivelele, a exercitării responsabile a acestei puteri discreționare**. Persoanele care o exercită vor trebui să fie special pregătite și formate pentru a se folosi de această pregătire în mod judicios și conform funcțiilor și mandatelor respective³⁵.

REAȚIA LA DELINCVENȚA COPIILOR

Părinții (sau tutorii și curatorii) trebuie încurajați să fie conștienți și să accepte responsabilitatea care o au în legătură cu comportamentul infracțional al copiilor lor minori. Se cere ca aceștia să ia parte la ședințele din cadrul instanței de judecată (cu excepția cazurilor în care acest lucru nu este productiv), iar, ori de câte ori este posibil, este necesar de a le oferi ajutor, susținere și îndrumări. **Părinților și tutorilor trebuie să li se ceară să frecventeze cursuri de instruire și consultare, pentru a asigura ca copilul să meargă la școală, astfel ajutând structurile oficiale să implementeze sancțiunile și măsurile comunitare**³⁶.

Nici un minor nu va fi sustras supravegherii părinților săi, fie parțială, fie totală, numai dacă circumstanțele nu fac ca această separare să devină necesară³⁷. **Plasarea unui minor într-o instituție este întotdeauna o măsură de ultimă instanță**, iar durata ei trebuie să fie cât mai scurtă cu putință. Ori de câte ori este posibil, în cazul bănuțiilor minori se vor aplica alternative la detenție, așa ca **plasarea minorului la rude și stimularea familiilor sau centrelor de plasament** să ia minorul. Privarea de libertate nu trebuie să fie niciodată utilizată în calitate de pedeapsă iminentă, ca formă de intimidare sau să servească drept substitut al protecției copilului, sau a măsurilor de sănătate mintală³⁸.

---

³⁴ Ibidem, Regula 6.

³⁵ Ibidem, Regula 6.

³⁶ Par. 10, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

³⁷ Regula 18, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

³⁸ Par. 17, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

Autoritatea competentă poate asigura desfășurarea procesului de judecată sub forme diverse, cu o mare flexibilitate pentru a se evita, pe cât posibil, plasarea într-o instituție. Astfel de măsuri, din care mai multe pot fi combinate, sunt după cum urmează:

- ordonarea ajutorului, orientării și supravegherii;
- probațiunea;
- ordonarea intervenției serviciilor comunitare;
- impunerea de amenzi, acordarea de indemnizații;
- ordonarea unui regim intermediar sau al altuia;
- ordonarea participării la unele reuniuni ale grupurilor de orientare și la alte activități analoge;
- ordonarea plasării într-o familie sau într-un centru comunitar ori într-un alt mediu educațional;
- alte hotărâri pertinente.

Orice recurs la mijloace extra-judiciare implicând trimiterea către servicii comunitare sau alte servicii competente, cer consimțământul interesatului sau al părinților, sau al tutorelui său³⁹. **Reacția la delinvența juvenilă poartă un caracter planificat și comprehensiv⁴⁰, coordonat și realizat de parteneriatele locale care cuprind autoritățile publice cheie: poliția, probațiunea, serviciile de asistență socială pentru tineri, autoritățile judiciare, de plasare în muncă, de învățământ, de educație, sănătate și de asigurare cu spațiu locativ, precum și sectorul de voluntariat și cel privat.**

Asemenea parteneriate trebuie să-și asume răspunderea pentru realizarea scopului clar definit, și anume:

- oferirea instruirii inițiale și continue;
- planificarea, finanțarea și prestarea serviciilor;
- stabilirea standardelor și monitorizarea realizării lor;
- împărtășirea informației (în conformitate cu cerințele juridice privitoare la protecția informației și secretul profesional, ținând cont de atribuțiile

³⁹ Regula 8, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

⁴⁰ Recomandarea Nr. R (87) 20 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind reacțiile sociale la delinvența juvenilă.

specifice ale structurilor respective); evaluarea eficienței și distribuirea informației referitoare la cele mai reușite practici⁴¹.

Se vor depune eforturi și se vor institui **mecanisme adecvate pentru promovarea pe baze multidisciplinare și interdisciplinare a interacțiunii și coordonării dintre agențiile și serviciile economice și sociale din învățământ și sănătate, sistemul de justiție, organizații de tineri, comunitate și agențiile de dezvoltare și alte instituții importante**⁴².

Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) prevăd: "Statele membre trebuie să se mobilizeze să ia măsuri pozitive care să asigure **antrenarea completă a tuturor resurselor existente, mai ales familia, persoanele benevole ca și alte grupări ale comunității, cum ar fi școlile și alte instituții comunitare, în scopul promovării bunăstării minorului și, deci, în scopul reducerii nevoii de intervenție a legii, astfel încât persoana în cauză să fie tratată eficient, echitabil și uman în conflictul său cu legea**". **Aceste intervenții urmează să se reflecte în orice document de politici naționale**⁴³.

PRACTICA ALTOR STATE

Australia înregistrează o scădere considerabilă a numărului de cazuri judecate de instanțele pentru copii, ca efect al **eforturilor de diversificare (engl. „diversion”, dejudiciarizare) la fazele incipiente ale procedurii**. În toate regiunile există instanțe specializate în cauze cu implicarea copiilor⁴⁴. Măsurile de diversificare, cele mai frecvent utilizate sunt: **conferințe familiale; instanțe și programe pentru dependenții de droguri și alcool; echipe mobile în domeniul justiției juvenile; programe speciale pentru băștinași și indigeni; programe**

⁴¹ Par. 21, Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

⁴² Par. 60, Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh); Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1998 (a 68-a Sesiune Plenară); Capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare. A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor; 5. Abordare multidisciplinară, Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului European pentru Justiție Prietenoasă Copiilor.

⁴³ vezi: Par. 2, Rezoluția Parlamentului European din 21 iunie 2007 privind delincvența juvenilă: rolul femeilor, al familiei și al societății.

⁴⁴ http://www.aic.gov.au/criminal_justice_system/courts/juvenile.aspx.

ale asistenților sociali pentru familiile vulnerabile; programe desfășurate în mediul școlar și educațional; programe ale mentorilor (frate/soră mai mare) etc.⁴⁵. Datorită ținerii unui set complex de date statistice dezagregate (vârsta făptuitorilor, categorii de infracțiuni săvârșite, motivele și scopul faptelor etc.), se reușește a adapta permanent programele de intervenție în cauzele cu implicarea copiilor delincvenți. La moment, există o tendință de a spori atenția pentru copiii victime.

Canada a pus în vigoare Actul privind justiția penală în privința tinerilor în aprilie 2003. Menirea acestui document este să reducă rata încarcerării tinerilor și să asigure reacții comunitare la infracțiuni și delictе. Se intenționează a implica cele mai diverse servicii comunitare în tratamentul delincvenței⁴⁶. Astfel, „justiția serioasă trebuie implicată în cazuri serioase”, iar pentru cazuri minore se preferă măsuri de excludere a copiilor din sistemul tradițional de justiție și implicarea serviciilor din comunitate. Organelor de poliție și procuratură se recomandă să excludă copiii delincvenți din sistemul tradițional de justiție prin **conferințe cu participarea victimei, părinților și membrilor comunității**⁴⁷. Drept principii fundamentale ale justiției în cauzele cu implicarea copiilor sunt considerate: infractorii minori trebuie deținuți și tratați separat de adulți; reabilitarea, și nu represia trebuie să fie baza de intervenție legislativă și judiciară în cazurile cu implicarea copiilor; sistemul de justiție trebuie să evite la maxim publicizarea identității minorului, deoarece prin aceasta se poate dăuna procesului de reabilitare; sistemul de justiție trebuie să fie bazat pe respectarea interesului superior al copilului⁴⁸.

Franța a instituționalizat instanțe specializate în cauzele copiilor în 1945, în tandem cu un serviciu specializat care ar avea grijă de minori pentru „**educație supravegheată**” și care, mai târziu, a devenit Serviciul de Protecție Judiciară a Tinerilor (Protection Judiciaire de la jeunesse). Procurorul dispune de capacitate discreționară avansată. O atenție deosebită se acordă intereselor victimelor.

⁴⁵ Juvenile's contact with the criminal justice system in Australia. Kelly Richards, Australian Government, Australian Institute of Criminology, p. 68-94; <http://www.aic.gov.au/documents/E/F/0/%7BEF09BB44-FC3D-41BD-81CD-808DE9D0DF99%7Dmr07.pdf>.

⁴⁶ The evolution of Juvenile Justice in Canada. The international cooperation Group – Department of Justice Canada, p. 30; <http://www.justice.gc.ca/eng/pi/icg-gci/jj2-jm2/jj2-jm2.pdf>.

⁴⁷ Canada's Juvenile Justice Law and Children's Rights. Nicholas Bala, p. 3, http://www.ibcr.org/editor/assets/conference/13bala_eng.pdf.

⁴⁸ Canada's Juvenile Justice Law and Children's Rights. Nicholas Bala, p. 5, http://www.ibcr.org/editor/assets/conference/13bala_eng.pdf.

Magistrații instanțelor pentru tineri au obligația legală de a solicita ancheta socială sau ancheta personalității înainte ca audierea cazului să înceapă. Durata judecării cazului cuprinde un termen între 10 zile și o lună. Judecătorul este asistat de doi asesori. Judecătorul pentru copii are, de asemenea, competența de a judeca cauzele în care minorii sunt în pericol (în procedură civilă)⁴⁹. Din 1958, măsurile de protecție educativă pot fi luate și fără ca un copil să comită o infracțiune. Actul de adaptare a justiției la evoluțiile criminalității, din martie 2004, a reiterat specializarea tuturor persoanelor care lucrează cu delincvenții minori⁵⁰. Legislația este în permanentă modificare, receptând recomandările referitor la justiția prietenoasă copiilor⁵¹.

Germania cunoaște experiența de specializare a instanțelor de la începutul secolului al XX-lea (1908, Berlin, Frankfurt pe Main). În 1923 a fost adoptat primul Act privind Curțile Juvenile, care a fixat reguli specifice de procedură în cauzele minorilor și o serie de alternative la detenție (modificat ulterior în perioada nazistă, un nou document fiind adoptat în 1953). La moment, sistemul cunoaște o specializare a actorilor justiției penale. Cauzele sunt judecate de către un judecător individual, un judecător asistat de asesori sau un panel de judecători⁵². Este o **exigență obligatorie ca judecătorul, procurorul să aibă și experiență pedagogică și de educare a tinerilor**⁵³. Ședințele de judecată sunt închise pentru a nu duce la stigmatizare și a nu dăuna intereselor „educaționale”. La ședință trebuie să participe și așa-numitul „asistent social” al instanței. Acesta întocmește ancheta socială și participă în ședință pentru a caracteriza personalitatea făptuitorului și a ajuta judecătorul să identifice cea mai bună sancțiune, dacă este cazul⁵⁴.

---

⁴⁹ <http://www.justice.gouv.fr/justice-des-mineurs-10042/>.

⁵⁰ vezi: For a Gender Perspective within the Juvenile Justice System, Carroci editore S.p.A., Roma, 2007, p.27-56.

⁵¹ Spre exemplu, prin Decretul nr. 2009-572 privind audierea copilului în justiție, judecătorul trebuie să se asigure că minorul a înțeles drepturile sale și este asistat de un avocat în timpul audierilor; vezi <http://www.textes.justice.gouv.fr/decrets-10181/decret-relatif-a-laudition-de-lenfant-en-justice-17300.html>.

⁵² vezi: Legea privind instanțele pentru tineri în versiunea promulgată la 11 decembrie 1974; http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.html#p0150.

⁵³ vezi: For a Gender Perspective within the Juvenile Justice System, Carroci editore S.p.A., Roma, 2007, p.57-63.

⁵⁴ Juvenile Justice in Germany. Frieder Dunkel. <http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/JuvenileJustice.pdf>.

Italia încearcă a *îmbina reacția penală cu cea de asistență și cea pedagogică*. Acest lucru se face posibil datorită existenței unui judecător desemnat constituțional să prezideze procedurile penale ad-hoc în cazurile minorilor. Magistratul juvenil este asistat de alți 2 judecători, *experți în psihologie, antropologie culturală, pedagogie* etc. Abordarea încearcă a fi una educativă și mai puțin una punitivă, represivă. Deciziile instanței sunt aduse la îndeplinire în contextul existenței unei *game largi de servicii educaționale și sociale, suportive tinerilor și minorilor*⁵⁵.

Noua Zeelandă tratează problema din perspectiva justiției restaurative, utilizând o diversitate de metode, inclusiv *conferințele familiale*. Există instanțe specializate, curți pentru tineri, în care activează judecători specializați, care examinează cauzele copiilor în conflict cu legea și au misiunea de a lua decizii pornind de la interesele victimei, dar și ale făptuitorului și comunității în ansamblu. Ședințele sunt închise și, dacă se dorește publicarea unei anumite informații, aceasta urmează a fi verificată cu judecătorul. Minorii sunt asistați de către avocat. Procedura este mai puțin formalizată decât în instanțele pentru adulți pentru a stimula participarea efectivă a copiilor și a nu-i supune stresului. Unele categorii de cauze (ex. omor) sunt judecate de instanțele superioare. Există *grupuri multidisciplinare, compuse din servicii ale justiției, educaționale, de sănătate etc., numite Echipe privind Delinvența Tinerilor, care au menirea de a asigura coordonarea între diferite agenții în procesul de tratament al delinvenței* (atât înainte, cât și după pronunțarea deciziei într-un anumit caz)⁵⁶.

În **România**, conform Legii privind organizarea judiciară nr. 304/2004, urmează a fi formate instanțe specializate pentru minori și familie. La moment activează doar o instanță specializată, Tribunalul Brașov⁵⁷. Practica acestei instanțe însă ar putea constitui un model și pentru specializarea instanțelor în cauzele cu implicarea copiilor din Republica Moldova.

⁵⁵ vezi: For a Gender Perspective within the Juvenile Justice System, Carroci editore S.p.A., Roma, 2007, p.109-111.

⁵⁶ Pentru detalii, vezi: <http://www.justice.govt.nz/courts/youth/about-the-youth-court>.

⁵⁷ A fost înființat prin Ordinul Ministrului Justiției nr.3142/C/22.11.2004, emis în baza art.130 alin.2 din Legea nr.304/2004 privind organizarea judiciară, precum și H.G. nr. 736/2003, în vigoare la aceea dată, privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției. Potrivit Ordinului menționat, TMF a început să funcționeze efectiv începând din 22.11.2004. Vezi: <http://portal.just.ro/Instanta-Prezentare.aspx?idInstitutie=1372>.

Portugalia are instanțe specializate în mai multe categorii de cauze, inclusiv în cauzele copiilor în conflict cu legea, care sunt competente să decidă atunci când copilul are între 12 și 16 ani, în următoarele situații: confruntarea unor situații dificile în adaptarea la viața socială normală; implicarea copilului în cerșit, vagabondaj, prostituție, abuz de alcool sau substanțe narcotice; comiterea unei infracțiuni sau contravenții. ***Instanțele specializate se implică în cauzele copiilor de până la 12 ani doar dacă părinții sau reprezentanții legali nu doresc soluționarea cazului prin măsuri nejudiciare***⁵⁸.

SUA are o diversitate de modele de tratament al delincvenței juvenile, subiectele federației fiind în drept să decidă propriul model. În Pennsylvania, spre exemplu, există instanțe specializate în cauzele copiilor în conflict cu legea. Toate celelalte servicii adiacente sunt organizate pe lângă instanță și sunt subordonate judecătorului specializat în cauzele copiilor. ***Colaborarea cu serviciile din comunitate este determinantă în succesul tratamentului minorilor.***

---

⁵⁸ http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_por_en_special.pdf.

II. LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL DEJUDICIARIZĂRII. REFUZUL DE A ÎNCEPE URMĂRIREA PENALĂ ÎN PRIVINȚA FAPTELOR PENALE SĂVÂRȘITE DE COPII

A) DE CE ESTE NECESARĂ SOLUȚIA NEÎNCEPERII URMĂRIII PENALE ÎN PRIVINȚA FAPTELOR PENALE SĂVÂRȘITE DE COPII

Deși art. 275 din C. proc. pen. (pe parcursul textului abrevierea C. proc. pen. va semnifica Codul de procedură penală, iar C. pen., respectiv, Codul penal. Codul penal stabilește care faptă se consideră infracțiune și care poate fi pedeapsa, iar Codul de procedură penală reglementează modalitatea de cercetare a acestei fapte și de judecare a persoanei care a comis-o) prevede că urmărirea penală (prin „urmărirea penală în privința unui copil” se înțelege cercetarea sub toate aspectele unei infracțiuni comise de catre un copil) nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată și va fi încetată în cazurile prevăzute de lege. În situația unor fapte penale săvârșite de copii, este oportună soluția neîncheperii urmării penale (se are în vedere emiterea unei hotărâri a procurorului, prin care se refuză începerea cercetării cazului dacă este fapta evidentă sau nu este semnificativă dauna cauzată și transmiterea copilului diferitor organizații care se preocupă de resocializarea lui) din considerentele excluderii restricțiilor procesuale penale la care poate fi supus copilul în cadrul urmării penale. Soluția neîncheperii urmării penale în privința faptelor penale săvârșite de copii este benefică și organelor procuraturii, economisindu-se resurse umane pentru realizarea justiției.

B) TEMEIURI FRECVENTE CE EXCLUD URMĂRIREA PENALĂ ÎN PRIVINȚA FAPTELOR SĂVÂRȘITE DE COPII

- Copilul nu a atins vârsta la care poate fi tras la răspundere penală;
- Nu există faptul infracțiunii;

- Fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune;
- Fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii;
- Copilul a săvârșit o acțiune, deși formal conține semnele unei fapte prevăzute de Codul penal, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni (art. 14 alin. (2) din Cp);
- A expirat termenul de prescripție;
- A intervenit un act de amnistie;
- Lipsește plângerea victimei în cazurile în care urmărirea penală începe conform art. 276 C. proc. pen. numai la plângerea acesteia; **(în legislație sunt prevăzute cazuri când, chiar dacă s-a comis o faptă, este obligatorie plângerea victimei pentru a porni cercetarea cuzei. În situația când lipsește această plângere, nimeni nu poate porni cercetarea și nu poate obliga victima de a înainta o asemenea plângere);**
- Fapta copilului constituie o contravenție **(contravenție este o faptă care nu este așa de periculoasă ca infracțiunea);**
- Copilul anterior a fost sancționat contravențional pentru aceeași faptă;
- Există cel puțin unul din cazurile prevăzute de art. 35 din C.pen. care înlătură caracterul penal al faptei;
- În privința copilului există o hotărâre judecătorească definitivă cu privire la aceeași faptă;
- În privința copilului există o hotărâre neanulată de neîncepere a urmăririi penale, de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale cu privire la aceeași faptă;
- Copilul a renunțat benevol la săvârșirea infracțiunii în condițiile art. 56 din C.pen.;
- Copilul a săvârșit o faptă prejudiciabilă în stare de iresponsabilitate și nu este necesară aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical.

C) VERIFICAREA SESIZĂRILOR PRIVIND FAPTELE SĂVÂRȘITE DE COPII

Atragerea copilului la răspundere penală trebuie precedată cu precauțiune, detalieri și minuțiozitate, explicând motivele faptelor antisociale (ștregărie,

pozne și glume copilărești). Sesizările privind faptele săvârșite de copii se verifică prin acumularea extraprocusuală a informației privind:

- Vârsta copilului;
- Dezvoltarea intelectuală, volitivă și psihologică;
- Particularitățile caracterului și temperamentului;
- Latura obiectivă și subiectivă a faptei copilului;
- Condițiile în care trăiește și este educat copilul;
- Cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea faptei sesizate;
- Influența altor minori asupra copilului;
- Influența adulților asupra copilului.

Datele privind verificarea sesizării referitor la fapta unui copil se face prin intermediul explicațiilor orale sau scrise ale copilului, părinților acestuia, tutorilor, curatorilor, învățătorilor, educatorilor și a altor persoane; documentelor de la instituțiile școlare, organele administrației locale, inspectoratele pentru minori, comisiile pentru minori; actelor organelor de constatare; rapoartelor lucrătorilor organului de urmărire penală, în cazul depistării nemijlocite a unei fapte antisociale săvârșite de copii; plângerilor victimei; denunțurilor; proceselor-verbale de cercetare la fața locului; rapoartelor de constatare tehnico-științifică și medico-legală; rezultatelor activității operative de investigații, materialelor din alte cauze penale cu persoane adulte sau minore.

D) ORGANUL COMPETENT SĂ VERIFICE SESIZĂRILE PRIVIND FAPTELE SĂVÂRȘITE DE COPII ȘI SĂ DECIDĂ ÎNCEPEREA SAU NEÎNCEPEREA URMĂRIRII PENALE

Sesizările privind faptele săvârșite de copii pot fi verificate atât de către organele de urmărire penală, când nu se cunoaște faptul că sunt implicați copii, cât și de către procuror. Dacă din cuprinsul actului de sesizare rezultă vreunul din cazurile care împiedică pornirea urmăririi penale, organul de urmărire penală înaintează procurorului actele întocmite cu propunerea de a nu porni urmărirea penală. Procurorul este responsabil să verifice sesizările privind faptele penale comise de copii și să soluționeze chestiunea neînțeleperii sau, după caz, începerii

urmăririi penale.

E) ACȚIUNILE PROCURORULUI, ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ ȘI ORGANELOR DE CONSTATARE ÎN CAZUL DELICTELOR FLAGRANTE COMISE DE COPII

Se consideră delict flagrant infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat. Este, de asemenea, flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de victimă, de martorul ocular sau de alte persoane ori este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-l presupune participant la infracțiune. Organele de poliție, alte persoane oficiale sau particulare pot prinde în flagrant delict un copil și să-l aducă forțat la poliție sau la o altă autoritate publică. În cazul în care copilul este adus forțat la poliție sau la o altă autoritate publică, organele de constatare, înainte de a efectua anumite acțiuni de constatare, anunță imediat procurorul și pot efectua următoarele acțiuni:

- Ridicarea corpurilor delictive;
- Solicitarea informațiilor și documentelor necesare;
- Chemarea părinților, tutorilor, curatorilor copilului la organul de poliție;
- Luarea explicațiilor scrise sau orale de la victime și persoanele care l-au prins în flagrant delict;
- Cercetarea la fața locului;
- Întocmirea raportului despre delictul flagrant în cazul depistării nemijlocite a faptei penale;
- Întocmirea procesului-verbal de reținere a bănuțului;
- Înregistrarea infracțiunii.

În cazul aducerii forțate la poliție a unui copil în legătură cu săvârșirea unui delict flagrant, când legea **nu** prevede posibilitatea reținerii (**reținerea unui copil poate avea loc în circumstanțe excepționale, pe termen nu mai mare de 24 de ore**), organul de constatare sau organul de urmărire penală, după identificarea acestuia, efectuează actele de constatare fără aplicarea reținerii

copilului, menționând acest fapt în raportul întocmit; în acest caz, actele de constatare cu mijloacele materiale de probă se predau în termen de 24 de ore de către organele de constatare procurorului.

F) TERMENUL REZONABIL LA ETAPA ÎNCEPERII URMĂRIII PENALE ÎN PRIVINȚA FAPTELOR SĂVÂRȘITE DE COPII

Pentru soluționarea chestiunii începerii sau neînceperii urmăririi penale, procurorul este obligat să acumuleze informații suficiente atât în privința bănuielii rezonabile (fapte penale și făptuitorului minor), cât și a existenței sau lipsei temeiurilor ce exclud urmărirea penală în termen rezonabil, determinat de împrejurările cauzei. ***Termenul "rezonabil" presupune durata optimă și necesară procurorului de a strânge date pe cale extraprocesuală pentru soluționarea efectivă privind refuzul începerii urmăririi penale sau, în caz contrar, declanșării urmăririi penale.***

G) REFUZUL DE A ÎNCEPE URMĂRIREA PENALĂ ÎN PRIVINȚA UNUI COPIL

Ordonanța de refuz de a începe urmărirea penală trebuie să fie legală, temeinică și motivată cu următoarele mențiuni: data și locul întocmirii, numele și gradul de clasificare ale procurorului care o întocmește; descrierea fetei care a constituit obiectul sesizării, rezultatele verificării, constatarea unui temei de refuz, confirmat prin anumite date concludente; dispoziția de neîncepere a urmăririi penale cu indicarea temeiurilor și motivelor ce exclud urmărirea penală și a cadrului legal.

În cazul refuzului de începere a urmăririi penale în legătură cu expirarea termenului de prescripție sau a adaptării unui act de amnistie în ordonanță, se va include mențiunea că copilul și unul din părinți sunt de acord cu soluția respectivă .

În cazul refuzului de începere a urmăririi penale, determinat de temeiul „fapta copilului constituie o contravenție”, în ordonanță se va indica mențiunea trimiterii materialelor întocmite instanței de judecată, conform art. 395 din Codul contravențional, pentru soluționarea chestiunii privind răspunderea contravențională a copilului.

H) SCOATEREA DE SUB URMĂRIRE PENALĂ A COPILULUI BĂNUIT SAU ÎNVINUIT

Scoaterea de sub urmărire penală a copilului constituie o hotărâre prin care se reabilitează această persoană. Scoaterea de sub urmărire penală se dispune numai pentru temeiurile expres prevăzute de lege:

- Fapta nu a fost săvârșită de bănuțit sau învinuit;
- Nu există fapta infracțiunii;
- Fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune;
- Fapta nu întrunește elemente constitutive ale infracțiunii;
- Există cel puțin un caz prevăzut de art. 35 din C.pen.

Constatarea circumstanței „fapta nu a fost săvârșită de bănuțit sau învinuit” impune adoptarea numai a soluției scoaterii de sub urmărire penală și poate include două situații: prima – când se stabilește că fapta penală este săvârșită de o altă persoană și se exclude faptul participării copilului la săvârșirea acestei infracțiuni; și a doua – când se exclude, prin anumite probe, faptul săvârșirii acestei infracțiuni de copil, dar făptuitorul adevărat nu este identificat. Eroarea judiciară comisă de procuror este determinată de circumstanțe obiective și subiective și, prin urmare, este permisivă.

Temeiul „*Nu există faptul infracțiunii*” poate fi determinat de următoarele circumstanțe obiective (factori naturali, accident sau alte acțiuni din vina victimei) și subiective (sesizarea din eroare despre furtul unui bun), constatându-se, totodată, neimplicarea copilului sau a altei persoane în acest caz. Prin urmare, la efectuarea urmăririi penale de către procuror în privința faptelor săvârșite de copii, se va verifica obligatoriu și versiunile existenței sau lipsei unei circumstanțe care determină temeiul caracterizat.

Temeiul „*Fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune*” este determinat de voința legiuitorului de a renunța la incriminarea și sancționarea penală a unei fapte (*abolitio criminis*). La constatarea acestui temei de către procuror, este necesar a delimita situația dezincriminării faptei fără sancționare contravențională și dezincriminarea faptei cu stabilirea răspunderii contravenționale. În ultimul caz, procurorul va dispune soluția încetării urmăririi penale, cu trimiterea materialelor instanței de judecată pentru aplicarea sancțiunii contraven-

ționale.

Temeiul „*Fapta nu întrunește elemente constitutive ale infracțiunii*” este situația în care fapta săvârșită nu include toate condițiile cerute de legea penală pentru încadrarea juridică respectivă. La constatarea acestui temei, este necesar a delimita două situații care în practică pot duce la adoptarea unor soluții greșite: prima – când fapta nu întrunește elementele infracțiunii, dar întrunește elementele unei contravenții, și a doua – când copilul nu a atins vârsta la care poate fi tras la răspundere penală. În asemenea două situații se dispune încetarea urmăririi penale pe temei de nereabilitare.

Situația când procurorul apreciază fapta unui copil „ca fiind lipsită de importanță ce nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni”, potrivit art. 14 alin. (1) din C.pen., se încadrează în temeiul „*Fapta nu întrunește elemente constitutive ale infracțiunii*”.

Temeiul „*Există cel puțin un caz prevăzut de art. 35 din C.pen.*” include situații când copilul a acționat în condițiile legitimei apărări, extremei necesități, reținerii infractorului și constângerii fizice și psihice. La determinarea acestor circumstanțe legale de către procuror se va lua în considerare obligatoriu următoarele circumstanțe: a) gradul de dezvoltare fizică; b) gradul de dezvoltare intelectuală; c) capacitatea volitivă și psihologică. În cazul participării persoanelor adulte la săvârșirea faptelor de către copii, procurorul obligatoriu va verifica existența sau lipsa constrângerii fizice sau amenințării copilului din partea altor persoane.

Ordonanța de scoatere de sub urmărire penală trebuie să fie legală, temeinică și motivată cu următoarele mențiuni:

- Data și locul întocmirii, numele și gradul de clasificare ale procurorului care o întocmește;
- Confirmarea de către procurorul ierarhic superior;
- Descrierea faptei ce a constituit obiectul urmăririi penale și a circumstanțelor ce stabilesc un temei prevăzut de art. 284 alin. (1) din C. proc. pen.;
- Motivele faptice și cadrul legislației procesual penale privind soluția adoptată;
- Dispoziția de scoatere de sub urmărire penală (integrală sau parțială, cu

indicarea temeiurilor prevăzute de lege);

- Dispoziția de restituire a cauzei organului de urmărire penală pentru continuarea urmăririi penale sau de continuare a urmăririi penale;
- Dispoziția de încetare de drept a măsurii preventive față de copil;
- Aducerea la cunoștința persoanelor interesate a hotărârii adoptate, modului și termenului de atac.

În cazul scoaterii integrale de sub urmărire penală a copilului, procurorul care a efectuat urmărirea penală va anexa la ordonanța de scoatere de sub urmărire penală un înscris prin care se aduc scuze oficiale, în numele statului, persoanei care a fost supusă neîntemeiat urmăririi penale.

Ordonanța de scoatere de sub urmărire penală se aduce la cunoștință copilului și reprezentantului legal, explicându-se dreptul la repararea prejudiciului material și moral prevăzut de legislație în cazul scoaterii integrale de sub urmărire penală.

I) DREPTUL DE DISCREȚIE AL PROCURORULUI ÎN RAPORT CU PROCEDURILE DE ELIBERARE DE RĂSPUNDERE PENALĂ A UNUI COPIL BĂNUIT/ÎNVINUIT

Două principii fundamentale prevăd temeiul juridic al deciziilor procurorului: principiul legalității și principiul oportunității. Ghidarea de principiul legalității în sens procedural înseamnă că serviciul procuraturii nu poate exercita nici o discreție asupra deciziei de a urmări penal; urmărirea penală trebuie să aibă loc în toate cauzele raportate în care există probe suficiente ale vinovăției bănuितului și în care nici un impediment legal nu interzice urmărirea penală.

Principiul oportunității, pe de o altă parte, nu cere urmărirea penală obligatorie. În schimb, el permite procuraturii o discreție asupra deciziei de a urmări penal când există suficiente probe ale vinovăției infractorului și când nici un impediment legal nu încurcă urmărirea penală a cauzei.

Principiul oportunității sau așa-numitul principiu al puterilor discreționare conferă de fapt procurorului o împuternicire de stabilire a politicii penale. Motivul principal pentru adoptarea principiului oportunității (discreției) a fost dorința de a evita efectele secundare negative ale aplicării stricte a principiului

legalității care, în anumite împrejurări, poate duce la injustiție. Scopul principiului oportunității este individualizarea justiției penale și acordarea posibilității de reabilitare infractorului.

Odată cu promovarea principiului oportunității în activitatea procurorului, legea de una singură nu mai este considerată ca fiind suficientă pentru a începe procedura penală, dar se impune necesitatea unor criterii complementare: își va îmbunătăți oare bănuitul comportamentul ulterior dacă va fi pedepsit acum; va fi mai des oare încălcată norma legală dacă se renunță la urmărirea penală; vor apărea oare tulburări sociale în cazul neurmăririi penale a infracțiunii?

Principiul oportunității în activitatea procurorului poate fi definit din sintagma art. 124 alin. (1) din Constituție „procuratura reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept”. Acest principiu este expres definit în art. 10 din Legea cu privire la procuratură, care stipulează: „În cadrul urmăririi penale în condițiile Codului penal și Codului de procedură penală, procurorul poate decide liberarea de răspundere a persoanei care a săvârșit o faptă ce constituie elementele constitutive ale infracțiunii”. În dezvoltarea acestui drept de discreție al procurorului sunt prevăzute reglementările penale (art. 53-59 din C.pen.) și procesual penale (art. 285, 483, 510-512 din C.proc. pen.).

La liberarea de răspundere penală a unui copil învinuit/bănuit pot concura următoarele criterii:

- Reglementarea expresă a diverselor categorii de cauze discreționare;
- Studiarea eficienței aplicării stricte a principiului legalității pentru diferite categorii de cauze, precum și a comportamentului copilului după liberarea de răspundere penală;
- Elaborarea de către Procuratura Generală a anumitor indicații privind circumstanțele aplicabile în procedurile discreționare;
- Repararea de către făptuitor a prejudiciului cauzat victimei sau lichidarea prin alte forme a consecințelor faptei penale;
- Folosirea raportului anchetei sociale;
- Studiarea opiniei publice privind oportunitatea procedurilor discreționare.

K) ÎNCETAREA URMĂRIII PENALE DE CĂTRE PROCUROR PRIVIND FAPTELE PENALE SĂVÂRȘITE DE COPII

Potrivit art. 270 alin. (1) lit. h) din C.proc.pen., procurorul exercită urmărirea penală în cazurile infracțiunilor săvârșite de minori. Prin urmare, procurorul are în procedură cauze penale cu copii:

- Declanșate de procuror, când făptuitorul este identificat la etapa începerii urmării penale;
- Transmise de la organul de urmărire penală, când bănuitul, învinuitul identificat este copil;
- Disjuse în privința făptuitorilor minori, identificați din cauze penale cu făptuitori adulți.

Potrivit art. 20 alin. (3) C. proc.pen., urmărirea penală în cauze unde sunt bănuți, învinuiți minori se face de urgență și în mod preferențial. Prin urmare, la constatarea anumitor circumstanțe de încetare a urmării penale obligă procurorul să adopte soluția respectivă imediat. Datorită faptului că procurorul este cel care exercită urmărirea penală în cauze cu copii, soluția încetării urmării penale în privința acestuia se dispune din oficiu de către procuror. În asemenea cazuri, responsabilitatea deplină privind respectarea termenului rezonabil la urmărirea penală în cauze cu copii îi revine procurorului. Totodată, pot exista cazuri când cauza penală în privința copiilor a fost disjunsă și transmisă procurorului pentru exercitare, iar cauza penală cu persoane adulte să fie în procedura altor organe de urmărire penală. În asemenea situații, ofițerul de urmărire penală, constatând temeiuri de încetare referitoare la cauza copilului, va informa fără întârziere procurorul.

Acordul copilului și reprezentantului legal la adoptarea soluției de încetare a urmării penale era o condiție obligatorie în legătură cu anumite temeiuri: expirarea termenului de prescripție, adoptarea unui act de amnistie, liberarea de răspundere penală în baza art. 53 C.pen. Acordul bănuțului, învinuitului minor și reprezentantului legal se prezumă și în cazul împăcării părților, care este un temei de încetare a urmării penale.

Dar, potrivit art. 285 alin. (6/1) din Codul de procedură penală, completat prin Legea nr. 292-XVI din 21.12.2007, ce prevede „încetarea urmării penale și liberarea persoanelor de răspundere penală nu pot avea loc contrar voinței

acestora”, rezultă că acordul persoanei față de care se dispune încetarea urmăririi penale, indiferent de temeiul invocat, a devenit o condiție generală. Evident că realizarea acestei condiții este necesară în primul rând pentru temeiurile de nereabilitare și temeiurile de liberare de răspundere penală, unde persoana interesată se poate împotrivi acestui fapt, solicitând încetarea urmăririi penale pe temei de reabilitare.

Prin urmare, în ordonanța de încetare a urmăririi penale sunt necesare semnăturile copilului, reprezentantului legal și apărătorului.

Temeiurile de încetare a urmăririi penale în privința unui copil pot fi diferite, spre exemplu:

- Nu există faptul infracțiunii;
- Fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune;
- Fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii;
- Copilul a săvârșit o acțiune, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de Codul penal, dar fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni;
- Există cel puțin unul din cazurile prevăzute de art. 35 din C.pen. care înlătură caracterul penal al faptei.

Soluția încetării pe temeiurile menționate mai sus constituie reabilitarea copilului cu consecințele prevăzute de Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești din 25.02.1998, fapt care trebuie adus la cunoștința copilului și reprezentantului legal în legătură cu înmânarea copieii de pe ordonanța de încetare, conform art. 285 alin. (7) C. proc. pen. Pot exista și temeiuri de nereabilitare în cazul încetării urmăririi penale:

- Copilul nu a atins vârsta la care poate fi tras la răspundere penală;
- Plângerea prealabilă a fost retrasă de către partea vătămată sau părțile s-au împăcat – în cazurile în care urmărirea penală poate fi pornită numai în baza plângerii prelabile sau legea penală permite împăcarea;
- Fapta copilului constituie o contravenție;
- Copilul anterior a fost sancționat contravențional pentru aceeași faptă;
- A expirat termenul de prescripție;

- A intervenit un act de amnistie;
- În privința copilului există o hotărâre definitivă a procurorului sau a instanței de judecată în legătură cu aceeași acuzație sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleași temeuri;
- Copilul a săvârșit o faptă prejudiciabilă în stare de iresponsabilitate și nu este necesară aplicarea măsurilor de constângere cu caracter medical;
- În cazurile prevăzute de Partea specială a Codului penal.

Temeuri de liberare de răspundere penală la discreția procurorului:

- În cazul prevăzut de art. 54 C.pen. cu sau fără aplicarea măsurilor educative de către procuror;
- În cazul prevăzut de art. 56 C.pen. liberarea de răspundere penală în legătură cu renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii;
- În cazul prevăzut de art. 55 C.pen. cu trageră la răspundere administrativă;
- În cazul prevăzut de art. 57 C.pen. liberarea de răspundere penală în legătură cu caința activă;
- În cazul prevăzut de art. 58 C.pen. liberarea de răspundere penală în legătură cu schimbarea situației.

L) CONDIȚIILE LIBERĂRII DE RĂSPUNDERE PENALĂ A COPILULUI DE CĂTRE PROCUROR POTRIVIT ART. 54 C.PEN.

- Săvârșirea pentru prima dată numai a unei singure infracțiuni ușoare sau mai puțin grave. Condiția nu este îndeplinită dacă au fost săvârșite două sau mai multe infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;
- Corectarea copilului este posibilă fără aplicarea sancțiunii penale;
- Repararea prejudiciului cauzat de copil nu este condiție obligatorie, dar facultativă;
- Procurorul poate aplica una sau mai multe măsuri educative prevăzute de art. 104 C.pen. cu excepția măsurii de internare într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare.

Ordonanța de urmărire penală trebuie să fie legală, temeinică și motivată cu următoarele mențiuni:

- Data și locul întocmirii, numele și gradul de clasificare al procurorului care o întocmește;
- Confirmarea de către procurorul ierarhic superior;
- Descrierea faptei ce a constituit obiectul urmăririi penale și a circumstanțelor ce se încadrează într-un temei prevăzut de art. 285 alin. (1) și (2) din C. proc. pen.;
- Motivele faptice și cadrul legislației procesual penale privind soluția adoptată;
- Dispoziția de încetare a urmăririi penale cu indicarea temeiurilor prevăzute de lege;
- Acordul copilului și reprezentantului legal în cazul temeiurilor de nereabilitare;
- Dispoziția de revocare a măsurii preventive, dacă asemenea măsură a fost aplicată copilului, de remitere a copiei ordonanței de încetare pe temei de nereabilitare inspecției pentru problemele minorilor din cadrul MAI.

În cazul încetării urmăririi penale pe temei de reabilitare, procurorul care a efectuat urmărirea penală va anexa un înscris potrivit art. 12 din Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești din 25.02.1998.

M) SUSPENDAREA CONDIȚIONATĂ A URMĂRII PENALE CU LIBERAREA DE RĂSPUNDERE PENALĂ A COPILULUI

Atât temeiul de liberare de răspundere penală a minorilor, conform art. 54 din C.pen. cât și temeiul prevăzut de art. 59 din C.pen. – liberarea condiționată de răspundere penală, sunt posibile pentru infracțiunile ușoare sau mai puțin grave, unde făptuitorul poate fi corectat fără a fi supus răspunderii penale. Dar, în unele cauze, copilul poate fi liberat de răspundere penală potrivit art. 54 din C.pen. iar în alte cauze – copilul este eliberat de răspundere numai după termenul de probă în cadrul suspendării condiționate a urmăririi penale.

Procurorul, în cauza unui copil, va examina în primul rând posibilitatea liberării acestuia fără suspendarea condiționată a urmăririi penale și doar în cazul când din circumstanțele cauzei rezultă că numai după un termen de probă cu

respectarea unor condiții și obligații de către copil, liberarea de răspundere penală va fi posibilă.

La determinarea procurorului de a aplica procedura de suspendare a urmăririi penale față de un copil pot fi luate în considerare următoarele circumstanțe:

- Copilul anterior a săvârșit și alte fapte antisociale, dar solicită acordarea unei șanse de corectare;
- Fapta săvârșită de către copil nu prezintă o rezonanță socială în localitatea respectivă;
- Mediul social (familia, locul de studii, locul de trai) al copilului permite respectarea obligațiilor impuse de către procuror.

Pentru suspendarea condiționată a urmăririi penale în privința unui copil sunt necesare întrunirea cumulativă a următoarelor condiții:

- Copilul să fie acuzat pentru săvârșirea numai a unei singure infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;
- Copilul a recunoscut vinovăția;
- Paguba cauzată în urma infracțiunii să fie reparată;
- Copilul învinuit nu prezintă pericol social și poate fi reeducat fără aplicarea pedepsei penale;
- Copilul nu este dependent de alcool sau droguri;
- Copilul nu are antecedente penale;
- Copilul a respectat obligațiile stabilite de către procuror în termenul de probă de un an.

Din natura juridică a acestei instituții de liberare de răspundere penală se prezumă că există și acordul copilului și al reprezentantului legal de a fi aplicată suspendarea condiționată a urmăririi penale și, în consecință, încetarea procesului penal.

Suspendarea condiționată a urmăririi penale în privința unui copil poate fi dispusă atât în cazul când copilul a săvârșit fapta de unul singur, împreună cu alți copii sau în cauze cu adulți. În cazul coparticipării copilului cu o persoană adultă la săvârșirea infracțiunii, în privința acestuia se va dispune disjungerea cauzei și examinarea posibilității de a fi aplicată procedura discreționară de liberare condiționată de răspundere penală.

În cadrul procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale, recunoașterea vinovăției este o condiție obligatorie ce determină atitudinea copilului față de fapta comisă și posibilitatea acestuia de a fi reeducat fără aplicarea pedepsei penale. La îndeplinirea acestei condiții procesuale obligatorii se va ține cont de următoarele criterii:

- Recunoașterea vinovăției de către copil se face benevol în fața procurorului, în prezența reprezentantului legal, apărătorului, pedagogului sau psihologului, după înaintarea acuzației în cadrul audierii copilului în calitate de învinuit;
- Înainte de recunoașterea vinovăției, procurorul trebuie să explice copilului învinuit dreptul de a tăcea și a nu mărturisi împotriva sa;
- Recunoașterea vinovăției trebuie să fie confirmată de către alte probe administrate în cauză;
- Dacă recunoașterea vinovăției este făcută înainte de înaintarea învinuirii, este necesară colectarea de probe ce confirmă vinovăția copilului, după care se va scrie acest fapt în procesul-verbal de audiere a copilului și în calitate de învinuit;
- Limitarea procurorului doar la faptul recunoașterii vinovăției de către copil, neconfirmată de alte probe și dispunerea suspendării condiționate a urmăririi penale este contrară legii.

În cadrul procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale pot fi invocate diverse circumstanțe ce fundamentează convingerea procurorului că anume copilul nu prezintă pericol social:

- Copilul a săvârșit infracțiunea pentru prima dată;
- Copilul a săvârșit fapte penale, dar a fost liberat de răspundere penală sau fără antecedente penale, potrivit art. 111 alin. (2) lit. (a, b, c, d, e) din Codul penal. În acest caz se cer a fi luate în considerare și alte circumstanțe ce motivează faptul corectării copilului fără aplicarea pedepsei;
- S-a autodenunțat;
- A contribuit activ la descoperirea infracțiunii;
- Se caracterizează pozitiv la locul de muncă sau de studii;
- Este angajat în câmpul muncii sau își face studiile;

- A săvârșit fapta penală ca urmare a unui concurs de împrejurări grele;
- Regretă fapta comisă, se căiește sincer de comiterea infracțiunii și față de victimă;
- Părinții, tutorii, curatorii sau rudele apropiate ale copilului și-au luat angajamentul de a-l reeduca;
- Compensează de bună voie dauna materială cauzată sau repară în alt mod prejudiciul picinuit prin infracțiune.

Concluzia că persoana nu prezintă pericol social poate fi bazată și pe alte împrejurări, invocându-se una sau mai multe circumstanțe.

Suspendarea condiționată a urmăririi penale poate fi dispusă din oficiu de către procuror sau la cererea apărătorului, reprezentantului legal. Dacă cererea este înaintată de către părinți, rude, tutori sau curatorii, prin care își asumă angajamentul de a reeduca copilul, procurorul verifică capacitatea acestora de a-și îndeplini obligațiile pe care și le asumă. În cazul dispunerii din oficiu de către procuror, se obține acordul copilului și reprezentantului legal la aplicarea acestei instituții. După acumularea documentelor procedurale ce atestă condițiile întrunite cumulativ, se va întocmi ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale, ce urmează a fi confirmată de procurorul ierarhic superior, stabilindu-se și obligațiile copilului în termenul de probă prevăzut de art. 511 alin. (1) C. proc. pen. Termenul de probă de un an curge din momentul confirmării ordonanței de suspendare condiționată a urmăririi penale de către procurorul ierarhic superior. Acest termen nu poate fi nici micșorat, nici prelungit.

Ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale se înmânează copilului în prezența apărătorului și reprezentantului legal, explicându-se esența și consecințele nerespectării obligațiilor stabilite. Aceste acțiuni urmează a fi atestate prin semnătura procurorului, apărătorului, reprezentantului legal și a copilului. Despre adoptarea acestei hotărâri se înștiințează victima sau partea apărată.

Procurorul va solicita controlul respectării obligațiilor de către copil din partea organelor de poliție și va cere informații de la locurile de muncă, de studii și de trai ale copilului.

În orice caz de încălcare a ordinii publice sau de comitere a unei fapte antisociale de către copil în cadrul termenului de probă se va examina minuțios de către

procuror circumstanțele încălcării pentru a decide dacă a avut loc o încălcare cu rea-credință a obligațiilor de către copil, ce ar duce la invalidarea instituției liberării condiționate de răspundere penală a copilului.

La expirarea termenului de probă, procurorul va întocmi ordonanța de încetare a urmăririi penale cu liberare de răspundere penală dacă:

- Copilul a respectat obligațiile stabilite în cadrul suspendării condiționate a urmăririi penale;
- Nu s-a descoperit faptul săvârșirii altor infracțiuni până la suspendarea condiționată a urmăririi penale;
- Ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale nu a fost declarată nulă de către judecătorul de instrucție în urma contestării acesteia de către victimă, partea vătămată sau partea civilă.

Ordonanța de încetare a urmăririi penale cu liberare de răspundere penală va cuprinde următoarele mențiuni:

- Data și locul întocmirii, numele și gradul de clasificare al procurorului care o întocmește;
- Confirmarea de către procurorul ierarhic superior;
- Faptul adoptării suspendării condiționate a urmăririi penale și respectării obligațiilor de către copilul învinut;
- Temeiurile juridice materiale penale și procesuale penale ce permit adoptarea liberării de răspundere penală a copilului;
- Dispoziția de încetare a urmăririi penale cu liberare de răspundere penală a copilului;
- Faptul aducerii la cunoștință și înmânării în copie a ordonanței copilului și reprezentantului legal atestate prin semnătura acestuia și a procurorului.

N) ÎNCETAREA URMĂRIRII PENALE CU INTERNAREA COPILULUI ÎNTR-O INSTITUȚIE SPECIALĂ DE ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI DE REEDICARE SAU ÎNTR-O INSTITUȚIE CURATIVĂ ȘI DE REEDICARE, LA DEMERSUL PROCURORULUI

Procurorul, în funcție de circumstanțele cauzei, va analiza posibilitatea aplicării instituției liberării de răspundere penală a unui copil, în următoarea ordine:

- Încetarea urmăririi penale cu aplicarea măsurilor educative de către

procuror și cu liberare de răspundere penală;

- Încetarea urmăririi penale după suspendarea condiționată a urmăririi penale;
- Încetarea urmăririi penale cu internarea copilului într-o instituție specială de învățământ și reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare de către judecătorul de instrucție, la demersul procurorului.

Când reeducarea copilului nu poate fi făcută decât prin neinternarea acestuia într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau instituție curativă și reeducare, procurorul poate dispune încetarea urmăririi penale cu liberarea de răspundere penală dacă copilul și reprezentantul legal sunt de acord cu adoptarea unei asemenea hotărâri.

La determinarea soluției de încetare a procesului penal cu internarea copilului într-o instituție specială se va ține cont de recomandările serviciilor de resocializare, expuse în raportul anchetei sociale.

Procurorul pregătește materialele cauzei pentru liberare de răspundere penală a copilului cu internarea într-o instituție specială, adoptând o ordonanță de încetare a procesului cu următoarele mențiuni:

- Data și locul întocmirii, numele și gradul de clasificare ale procurorului ce o întocmește;
- Confirmarea de către procurorul ierarhic superior;
- Descrierea faptei ce a constituit obiectul urmăririi penale și mijloacelor de probă ce confirmă vinovăția copilului;
- Descrierea circumstanțelor care motivează soluția încetării procesului penal, cu internarea copilului într-o instituție specială;
- Dispoziția de încetare a procesului penal cu liberare de răspundere penală și internarea copilului într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare;
- Temeiurile juridice material penale și procesual penale ce permit liberarea de răspundere penală a copilului;
- Acordul copilului și reprezentantului legal după explicarea esenței instituției liberării de răspundere penală cu internarea într-o instituție specială;

- Informarea organului specializat de stat ce are sarcina de a efectua controlul asupra comportamentului copilului.

Pentru internarea copilului într-o instituție specială este necesară autorizația judecătorului de instrucție. În acest scop procurorul, după adoptarea ordonanței de încetare a procesului penal, înaintează un demers privind liberarea copilului de răspundere penală cu internarea acestuia într-o instituție specială. Demersul va cuprinde următoarele mențiuni:

- Data și locul întocmirii, numele și gradul de clasificare ale procurorului care îl întocmește;
- Descrierea condițiilor faptice și juridice privind încetarea procesului penal cu liberare de răspundere penală a copilului și internarea acestuia într-o instituție specială;
- Propunerea de a înceta procesul penal cu internarea copilului într-o instituție specială.

La demers se anexează ordonanța procurorului privind încetarea procesului penal cu liberarea de răspundere penală și internarea copilului într-o instituție specială, alte materiale ce confirmă temeinicia și legalitatea liberării de răspundere penală, cu internarea copilului într-o instituție specială de învățământ și reeducare sau curativă și de reeducare.

Demersul procurorului privind liberarea de răspundere penală a copilului cu internarea într-o instituție specială se examinează conform art. 308 fără întârziere, cu participarea:

- Procurorului;
- Apărătorului;
- Copilului și reprezentantului legal.

Judecătorul de instrucție verifică temeinicia și legalitatea demersului de liberare de răspundere penală în baza materialelor prezentate de către procuror, după ascultarea argumentelor invocate de către acesta și audierii celorlalți participanți. Judecătorul de instrucție adoptă o încheiere prin care admite demersul procurorului privind liberarea de răspundere penală a copilului, cu aplicarea unei măsuri speciale de constrângere cu caracter educativ. Astfel, actele executorii privind liberarea copilului de răspundere penală cu internarea

într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau curativă și de reeducare sunt:

- Ordonanța procurorului confirmată de către procurorul ierarhic superior;
- Încheierea judecătorului de instrucție prin care s-a admis demersul procurorului privind liberarea de răspundere penală a copilului cu internarea într-o instituție specială.

În cazul în care demersul procurorului privind liberarea de răspundere penală a copilului cu internarea acestuia într-o instituție specială este respins de către judecător, procurorul anulează ordonanța de încetare a procesului penal cu liberarea de răspundere penală și internarea copilului într-o instituție specială.

O) MĂSURILE PREVENTIVE NEPRIVATIVE DE LIBERTATE ȘI REȚINEREA ÎN CAUZE PENALE CU COPII

Pentru un specialist în domeniul lucrului cu copiii este necesar, în opinia noastră, cunoașterea și anumitor aspecte legate de măsurile preventive care pot fi aplicate față de un copil, pornind de la faptul că legislația prevede unele dintre acestea care pot fi executate în comunitate.

În cazuri excepționale doar, se admite **reținerea** unui copil (nu mai mult de 24 de ore).

Procurorul, în cazul reținerii unui copil bănuit, va indica în procesul-verbal existența:

- Temeiurilor generale privind reținerea persoanei;
- Bănuielile rezonabile privind săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave;
- Aplicării violenței de către copil, în cazul unei infracțiuni grave.

Reieșind din reglementarea ce nu definește termenul „violență”, în conținutul art. 477 alin. (2) C. proc. pen. este necesar a indica de către procuror în procesul-verbal de reținere, existența și caracterul violenței în dependență de categoria infracțiunii, menționându-se diversele forme ale violenței (violență fizică, violență psihică ș. a.). În acest sens, sunt aplicabile interpretările judiciabile privind formele violenței:

- Violența fizică nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei;

- Violența psihică ce constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința făptuitorului;
- Violența periculoasă pentru viața și sănătatea fizică sau psihică a persoanei;
- Tortura;
- Tratatamentul inuman;
- Tratatamentul degradant;
- Amenințare cu deteriorarea ori distrugerea bunurilor;
- Deteriorarea ori distrugerea bunurilor;
- Răpirea persoanei, a rudelor sau a apropiaților acesteia.

Legea prevede că „la soluționarea chestiunii privind aplicarea măsurii preventive în privința minorului, în fiecare caz se discută, în mod obligatoriu, posibilitatea **transmiterii lui sub supraveghere**, conform dispozițiilor art. 184: „în practica organelor procuraturii și instanțelor judecătorești față de copiii învinuiți sau inculpați sunt aplicate alte măsuri preventive (neprivative de libertate sau cele privative de libertate)”.

Procurorul, la aplicarea altei măsuri preventive decât transmiterea sub supraveghere a copilului, în ordonanța respectivă urmează să motiveze imposibilitatea transmiterii sub supraveghere a acestuia. Transmiterea sub supraveghere a copilului unuia dintre părinți, tutorelui, curatorului sau altei persoane demne de încredere, în raport cu măsura preventivă – obligarea de a nu părăsi localitatea (care se aplică mai frecvent față de copiii) necesită efectuarea următoarelor acțiuni organizaționale:

- Solicitarea de la autoritatea tutelară a informației despre persoanele ce vor asigura supravegherea copilului;
- Explicarea persoanelor care pot asigura supravegherea copilului despre importanța, oportunitatea și necesitatea aplicării acestei măsuri față de cel bănuit sau învinuit;
- Obținerea cererii scrise de la persoana demnă de încredere care își asumă obligația de a supraveghea copilul;
- Întocmirea procesului-verbal privind luarea la cunoștință cu fondul

cauzei de către persoana ce va asigura supravegherea copilului, precum și a faptului explicării consecințelor nerespectării obligațiilor asumate de supraveghere a copilului, consemnat de cel ce va efectua supravegherea;

- Întocmirea ordonanței de către procuror privind aplicarea măsurii preventive față de copil și aducerea la cunoștință acestuia și reprezentantului legal cu înmânarea copieii respective.

Obligarea de a nu părăsi localitatea este o altă măsură preventivă de influență psihologică bazată pe încrederea că copilul bănuit/învinuit sau inculpat va respecta interdicțiile și obligațiile impuse prin această măsură.

Obligarea de a nu părăsi localitatea poate fi aplicată față de un copil numai în cazul în care nu există persoane capabile să asigure o supraveghere eficientă a celui bănuit/învinuit ori acesta refuză propunerea procurorului de a-și asuma obligația de supraveghere din motive obiective.

Înainte de adoptarea unei hotărâri privind aplicarea măsurii preventive, procurorul va explica esența obligațiilor și consecințele nerespectării obligării de nepărăsire a localității. În cazul în care, conform legii, este posibilă aplicarea unei măsuri preventive privative de libertate, procurorul va atenționa și acest fapt dacă copilul bănuit/învinuit va încălca obligațiile ce rezultă din măsura preventivă.

În cazul în care măsura preventivă privativă de libertate (reieșind din condițiile legii) nu poate fi aplicată, iar copilul bănuit/învinuit încălcă obligarea de nepărăsire a localității, o altă măsură preventivă neprivativă de libertate care să asigure prezența copilului la urmărirea penală (de exemplu, garanția personală) este de o eficiență redusă. În acest caz, unica măsură eficientă ce va asigura prezența copilului bănuit/învinuit la urmărirea penală este aducerea silită.

Prin urmare, aplicarea obligării de a nu părăsi localitatea față de un copil bănuit/învinuit este o măsură preventivă, cu o eficiență condiționată de comportamentul acestuia, fiind, totodată, o modalitate de verificare și încercare a celui bănuit/învinuit dacă poate fi reeducat fără aplicarea pedepsei penale, dacă acesta se căiește sincer și dacă avem încredere în comportamentul adecvat pe viitor.

Măsurile preventive – **garanția personală și garanția unei organizații**, sunt măsuri cu trăsături comune măsurii transiterii sub supraveghere a copilului prin faptul că garanții, cât și persoana trebuie să fie demne de încredere și

să aibă capacitatea de a influența pozitiv asupra copilului bănuit/învinuit, ca cel din urmă să respecte obligațiile ce rezultă din regimul măsurii preventive. Totodată, garanția personală și garanția unei organizații se aplică numai la cererea acestuia. Garanția personală și garanția unei organizații au următoarele particularități, care în practica organelor de urmărire penală și instanțelor judecătorești reduc la minim aplicarea acestor măsuri preventive neprivative de libertate în privința unui copil bănuit/învinuit:

- Acordul persoanei în privința căreia se dă garanția;
- Depunerea unei sume bănești de la 50 la 300 și de la 300 la 500 de unități convenționale pe contul de depozit al procuraturii.

La aprecierea condiției necesare pentru liberarea de răspundere penală a copilului „*nu prezintă pericol pentru societate și poate fi reeducat fără aplicarea pedepsei penale*”, procurorul va ține cont de comportamentul copilului în cadrul măsurii preventive. Aici respectarea obligațiilor de către copil impuse prin aplicarea măsurii preventive neprivative de libertate constituie în esență o procedură suplimentară de probațiune. În cazul în care copilul bănuit/învinuit încalcă obligațiile ce rezultă din măsura preventivă din rea-credință, devine anevoioasă procedura de liberare de răspundere penală a acestuia. La liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune a bănuitului/învinuitului arestat sau în privința căruia s-a înaintat demers privind arestarea sunt necesare următoarele condiții generale:

- existența unei cereri de liberare provizorie depusă de către reprezentantul legal sau de apărătorul bănuitului/învinuitului la judecătorul de instrucție sau la instanța de judecată, conform art. 309 alin. (2) C. proc. pen.;
- fapta săvârșită să fie o infracțiune gravă cu aplicarea violenței, deosebit de gravă sau excepțional de gravă;
- lipsa antecedentelor penale nestinse pentru infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave;
- lipsa datelor că bănuitul/învinuitul ar putea să săvârșească o altă infracțiune, să influențeze martorii, să distrugă mijloacele de probă sau să fugă.

Există posibilitatea **liberării provizorii sub control judiciar sau pe cauțiune** a copilului. Pe lângă condițiile generale menționate mai sus pentru liberarea

provizorie, sunt necesare următoarele condiții speciale:

- prejudiciul cauzat de infracțiune să fie asigurat sau este reparat;
- cauțiunea stabilită de către judecătorul de instrucție sau instanța de judecată în dependență de starea materială a familiei copilului bănuțit/învinuit și de gravitatea infracțiunii să fie depusă.

Pentru infracțiuni grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave și excepțional de grave, când copilul are domiciliu și familie, iar izolarea lui totală nu este rațională, poate fi dispusă **arestarea la domiciliu** de către judecătorul de instrucție, la demersul procurorului.

În cazul infracțiunilor grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave sau excepțional de grave, procurorul, la determinarea măsurii preventive, va examina circumstanțele cauzei, dacă este posibilă arestarea la domiciliu, înainte de a decide înaintarea demersului privind arestarea preventivă a copilului bănuțit/învinuit. În cazul soluționării chestiunii privind aplicarea arestării la domiciliu, se va lua în considerare:

- starea sănătății copilului;
- condițiile în care trăiește copilul;
- componența familiei.

La aplicarea arestării la domiciliu, copilului bănuțit/învinuit i se va explica regimul juridic și consecințele nerespectării acestei măsuri preventive.

Arestarea la domiciliu poate fi aplicată de către judecătorul de instrucție la soluționarea demersului procurorului privind arestarea preventivă a copilului bănuțit/învinuit, când pentru măsura izolării la domiciliu optează reprezentatul legal și apărătorul său din inițiativa judecătorului.

Arestarea la domiciliu a copilului învinuit poate fi dispusă la soluționarea demersului privind prelungirea arestării preventive, fie la soluționarea cererii de înlocuire a măsurii arestării preventive cu altă măsură.

În cazuri cu totul **excepționale**, când sunt prezente infracțiuni grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave, excepțional de grave, dacă nu este posibilă liberarea provizorie a copilului reținut cu arestarea la domiciliu, poate fi soluționată chestiunea **arestării preventive**.

Durata arestării învinuiților minori, potrivit art. 186 alin. (4), nu poate depăși 4 luni, dacă urmărirea penală în privința acestei categorii de învinuiți urmează a fi finisată în acest termen, fie confirmată prin înlocuirea acestei măsuri cu liberarea provizorie ori cu altă măsură preventivă neprivativă de libertate. În termenul limită de arestare preventivă a copilului învinuit, de 4 luni, se include și perioada de reținere, arest la domiciliu și internare într-o instituție medicală.

În practica organelor de drept, când copilul bănuit/învinuit nu se prezintă la citație pentru efectuarea acțiunilor procedurale, încălcând măsura preventivă neprivativă de libertate prin sustragerea de la urmărirea penală și judecată, iar măsura arestării preventive nu poate fi aplicată în condițiile legii, se poate recurge la **internarea temporară a copilului în Centrul Republican de Plasament al Minorilor**, în baza Legii cu privire la poliție, art. 13 pct. 8), ce prevede dreptul poliției „să rețină și să dețină în instituțiile de primire provizorie, în cazurile stabilite de lege, persoanele care nu au împlinit vârsta de 18 ani, dacă este necesară izolarea lor urgentă, precum și persoanele care urmează să fie trimise în instituțiile speciale de educare prin muncă”.

Reieșind din faptul că cauzele penale cu copii bănuiți/învinuiți se află în competența procurorului, demersul privind internarea provizorie a copilului în centrul de plasament urmează să fie întocmit de acesta și autorizat de judecătorul de instrucție. Deși regimul juridic al internării copilului bănuit/învinuit în centrul de plasament nu este reglementat detaliat de legislație, dar este evident faptul că aceasta este o măsură privativă de libertate care îngreudește inviolabilitatea persoanei și, conform dreptului procesual, este de competența instanței de judecată să decidă prin hotărâre motivată aplicarea acesteia.

P) ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI ÎN CAUZE PENALE CU COPII

În cauzele penale privind infracțiunile grave cu învinuiți/inculpați minori este oportună încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției în condițiile legii (art. 504-509 C. proc. pen.).

Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi încheiat și în cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave, fiind oportun în situațiile când celelalte proceduri

discreționare de liberare de răspundere penală a copilului învinuit nu sunt posibile, reieșind din circumstanțele cauzei.

Acordul de recunoaștere a vinovăției este semnat de procuror, învinuitul/ inculpatul minor, reprezentantul legal, apărătorul acestuia, astfel ca semnăturile să fie pe fiecare pagină a acordului.

La examinarea de către instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției în cauze cu un copil inculpat participă și pedagogul sau psihologul.

Considerăm oportună acceptarea de către instanțele judecătorești a acordului de recunoaștere a vinovăției încheiat în cauze penale cu copii inculpați în vârstă de 16 ani, cu respectarea condițiilor legale (art. 504-509 C. proc. pen.). În practică unele instanțe judecătorești nejustificat refuză de a accepta codul de recunoaștere a vinovăției încheiat între inculpați minori, cu participarea reprezentanților legali, a apărătorilor și procurorului pe motivul vârstei inculpatului. Examinarea cauzei în ședința de judecată cu participarea minorului inculpat în procedură generală constituie uneori o tergiversare a procesului cu consecințe negative asupra minorului. Din aceste considerente, procedura restrânsă privind acordul de recunoaștere a vinovăției cu respectarea tuturor condițiilor legale este benefică atât pentru copil, cât și pentru organele de justiție ale statului.

Dreptul de discreție al procurorului se manifestă și-n cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției. Procurorul nu are numai obligația să învinuiască și să oțină condamnarea unei persoane, dar și obligația de a asigura o echitate socială, urmând, totodată, să fie respectate pe cât e posibil nu numai interesele publice, ci și interesele de ordin particular.

La determinarea opțiunii procurorului pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției se iau în considerare anumite circumstanțe:

- **circumstanțe privind voința și atitudinea învinuitului:**
  - voința învinuitului, inculpatului de a coopera la efectuarea urmăririi penale sau la acuzarea altor persoane;
  - atitudinea învinuitului, inculpatului față de activitatea sa criminală și de antecedentele penale;
  - căința sinceră a învinuitului, inculpatului și dorința lui de a-și

asuma responsabilitatea pentru cele comise de el;

- voința liberă și benevolă a învinutului, inculpatului de a-și recunoaște vinovăția cât mai prompt și de a accepta o procedură restrânsă.
- **circumstanța privind fapta, faptele săvârșite – natura și gravitatea acuzației înaintate;**
- **circumstanța privind suficiența probelor de acuzare – probabilitatea de a obține o condamnare;**
- **circumstanță-motivație, interesul public de a obține o judecare mai operativă cu cheltuieli mai reduse.**

Din circumstanțele expuse mai sus, sunt necesare și obligatorii de a fi întrunite cumulativ următoarele:

- voința liberă și benevolă a învinutului, inculpatului de a-și recunoaște vinovăția cât mai prompt și de a accepta o procedură restrânsă;
- natura și gravitatea acuzației înaintate;
- probabilitatea de a obține o condamnare.

Învinutul, inculpatul minor în vârstă de la 16 ani și reprezentantul legal participă nemijlocit la negocierea unui acord de recunoaștere a vinovăției. Un rol decisiv îl are apărătorul care apreciază cu responsabilitate întrunirea circumstanțelor care pot determina înviutul minor și reprezentantul lui legal să accepte încheierea unui acord.

Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției poate fi făcută atât până la luarea la cunoștință cu materialele cauzei, până la terminarea urmăririi penale, cât și după aceasta. Oricum, apărătorul trebuie să consulte clientul său despre o probabilă condamnare în baza probelor evaluate de dânsul, fie despre insuficiența sau inadmisibilitatea unor probe ce determină voința celui învinuit să accepte o procedură restrânsă în scopul unei pedepse reduse, sau să pledeze pentru procedura generală ori o altă procedură. Apărătorul, atât în cazul în care procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este inițiată de procuror, cât și din inițiativa învinutului, inculpatului sau de el însuși, are obligația să discute în condiții de confidențialitate cu copilul anumite chestiuni juridice.

III. AUDIEREA COPILULUI

A. ASPECTE GENERALE

Prezentul ghid poate fi consultat și de specialiști în domeniul pedagogiei și psihologiei care, eventual, vor participa în dosarele cu copii. Din aceste considerente, găsim oportun de a aduce anumite comentarii la procedura de audiere a copilului.

Dreptul copilului de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește reprezintă un element central al Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului.

Conform art. 3 din Convenție:

- a) În toate acțiunile care îi privesc pe copii, întreprinse de instituțiile publice sau private de protecție socială, de instanțele judecătorești, de autoritățile administrative sau de organele legislative, interesul superior al copilului va avea o importanță prioritară;
- b) Statele Părți se angajează să asigure protecția și îngrijirea necesare pentru bunăstarea copilului, luând în considerare drepturile și obligațiile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale altor persoane responsabile din punct de vedere legal pentru copil și, în acest scop, vor lua toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare;
- c) Statele Părți vor veghea ca instituțiile, serviciile și unitățile responsabile de îngrijirea și protecția copilului să respecte standardele stabilite de către autoritățile competente, în special în ceea ce privește siguranța, sănătatea, numărul și calificarea personalului, precum și asigurarea unei supervizări competente.

Principiul în discuție presupune respectarea cu ocazia ascultării a drepturilor fundamentale ale copilului: inter alia, dreptul său de informare care reprezintă unul dintre drepturile-garanții ale dreptului fundamental de a-și exprima

opinia; dreptul său de a beneficia de asistență de specialitate, care presupune servicii de asistență psihologică, iar, după caz, medicală, legală și aducerea la cunoștință a modului concret în care poate aplica pentru ele.

Din punct de vedere psihologic, ascultarea copiilor ridică probleme speciale. În absența unei specializări și instruirii adecvate a procurorilor, asemenea audieri pot avea consecințe nefaste asupra unui copil. Audierea unui copil reprezintă un act procedural pentru a cărei reușită este necesară, așadar, respectarea mai multor reguli de bază.

Convenția europeană pentru exercitarea drepturilor copiilor permite, din acest punct de vedere, posibilitatea ca minorul **să fie ascultat de unul singur**. Aceasta nu se identifică însă cu confidențialitatea rezultatului ascultării. Părțile pot avea acces la anumite informații; legea procesual penală a Republicii Moldova permite accesul la informația prezentată de copil. Prezența unui psiholog, obligatoriu a unui pedagog, în procesul de ascultare a copilului este necesară: el poate furniza, în această calitate, informații importante referitoare la gradul de dezvoltare al copilului, cât și cu privire la perspectiva psihologică a comportamentului și informațiilor furnizate, pe perioada ascultării.

Psihologul/pedagogul va avea o prezență discretă la ascultarea copilului, el urmărind comportamentul și interacțiunile acestuia. Procurorul care realizează audierea trebuie să aibă în vedere că procesul de formare a declarațiilor este asemănător adulților (percepție, memorare, expunere), însă va fi marcat de următorii factori: sugestibilitatea ridicată (din acest motiv redarea liberă trebuie urmată de întrebări directe, simple, neechivoce) și lipsa experienței de viață coroborată cu nivelul scăzut de cunoștințe.

Din aceste raționamente, legislatorul în art. 480 alin.(3) C. proc. pen. a reglementat posibilitatea înlăturării reprezentantului legal al copilului în cazul în care sunt temeuri de a considera că acțiunile lui aduc prejudicii intereselor acestuia.

B. AUDIEREA COPILULUI AFLAT ÎN CONFLICT CU LEGEA PENALĂ

Ascultarea copiilor aflați în conflict cu legea penală de către procuror constituie o activitate diferită, în esență, de ascultarea inculpaților sau învinuiților majori. Ascultarea copilului aflat în conflict cu legea penală presupune un contact permanent și nemijlocit în cadrul procesului penal, între copil, apărătorul său, părinții copilului (în calitate de reprezentanți legali sau/și părți responsabile civilmente), procuror și instanța de judecată. Atât în fața procurorului, cât și în fața instanței de judecată, etapele de ascultare a copilului aflat în conflict cu legea se referă la: pregătirea ascultării, ascultarea propriu-zisă și evaluarea declarației copilului. Potrivit art. 20 din Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing): „Orice chestiune trebuie de la început să fie tratată rapid, fără nici o întârziere”. Așadar, legislatorul național a dezvoltat norma internațională, prevăzând în atr. 20 C. proc. pen. două norme distincte. Este vorba în primul rând de alin. (4) care prevede că urmărirea și judecarea cauzelor penale în care sunt bănuți, învinuiți, inculpați minori se face de urgență și în mod preferențial. În rândul al doilea, prevederea introdusă în 2007, potrivit căreia drept criteriu de apreciere a termenului rezonabil de soluționare a cauzei penale este vârsta de până la 18 ani a victimei.

Reglementările impun rapiditatea procedurilor în chestiunile privitoare la copiii delincvenți. Faptul că nu răspunde penal și că nu îi va putea fi aplicată o pedeapsă sau o măsură disciplinară, nu absolvă organul de urmărire penală de obligativitatea respectării tuturor cerințelor referitoare la audierea minorilor, luând în considerare, în special, vârsta acestuia. Aceste date vor fi prezente în referatul prezentențial.

Nu există o normă imperativă care să dispună cu privire la locul în care ar trebui să se desfășoare ancheta, ascultarea copilului.

În acest mod, se poate de admis că audierea se poate face în mai multe locuri, dacă sunt îndeplinite celelalte condiții referitoare la persoanele care trebuie să fie prezente la ascultarea acestuia. De regulă, ascultarea copilului se realizează în biroul procurorului. Este indicat, însă, ca în vederea audierii copiilor în cadrul

acestor instituții să existe spații special amenajate, unde audierea să se facă în condiții respective.

Copilul va fi invitat să relateze liber cu privire la infracțiunea presupus că a fost săvârșită. Este necesar ca în timpul în care copilul relatează faptele, acesta să nu fie întrerupt. Aceasta, deoarece copilul își pierde concentrarea mai repede decât adultul.

Întreruperea relatării libere. Există totuși posibilitatea ca minorul să se abată de la cele întrebate ori să relateze aspecte nepertinente. Procurorul trebuie să-i readucă atenția asupra chestiunilor care interesează cauza. Readucerea trebuie făcută cu atenție, pentru a evita blocajul copilului. Copiii aflați în conflict cu legea pot folosi un vocabular nepotrivit. De regulă, copiii spun adevărul. În situația unui copil în conflict cu legea, există șanse mai mari ca acesta să relateze adevărul decât un adult. De aceea, audierea învinutului ar trebui să înceapă cu acesta, ascultat separat de majori și de ceilalți copii. Este evident că, copilul trebuie să cunoască esența învinuirii ce i se aduce pentru a avea posibilitatea de a relata circumstanțele. Nu există o ordine prestabilită a întrebărilor, procurorul determinând succesiunea acestora.

Copiii pot avea atitudini diferite față de învinuirea care li se aduce. Acesta poate recunoaște integral sau parțial că a săvârșit fapta și poate face declarații adevărate. Copilul nu recunoaște că este vinovat și face declarații adevărate, deoarece este, într-adevăr, nevinovat; copilul recunoaște că poartă în întregime sau în parte vina, dar declară neadevărat, luând asupra sa vina altcuiva sau ascunzând împrejurările cele mai grave ale infracțiunii pe care a săvârșit-o. Mai există și posibilitatea ca copilul să-și ascundă complicității sau să prezinte faptele sale sau ale complicilor într-o lumină mai favorabilă. Poate exista și situația când copilul nu recunoaște că este vinovat și face declarații mincinoase pentru a scăpa de răspundere ori pentru a induce în eroare persoana care îl audiază.

La audierea copilului este rațional ca în prealabil să fie studiat referatul prezentențial, dacă acesta a fost întocmit. Totuși, de regulă, copilul trebuie audiat până la întocmirea referatului. Dacă după întocmirea referatului apar anumite întrebări, acestea pot fi puse la audierea repetată.

De exemplu, întrebările cu caracter biografic trebuie adresate în așa fel încât să fie evitate cele directe despre situația familială, însă, totuși, copilul trebuie

întrebat unde și cu cine locuiește, unde învață etc.

În practica altor țări se recomandă a evita ca procesul-verbal de audiere să fie întocmit în timpul relatării libere, pentru că, dacă s-ar proceda în acest mod, copilul ar trebui întrerupt după fiecare frază, fiind nevoit să aștepte până când cele declarate de el vor fi consemnate în procesul-verbal.

Copilul trebuie informat că poate oricând să spună dacă nu înțelege o întrebare; că poate oricând să ceară clarificări cu privire la orice întrebare sau activitate care se desfășoară în timpul audierii, că este puțin probabil să-și amintească toate lucrurile care i s-au întâmplat și că nu este nici o problemă dacă nu-și amintește unele, că poate cere mai mult timp pentru unele răspunsuri sau poate cere o pauză ori de câte ori simte nevoia; că trebuie să facă tot posibilul să povestească tot ce-și aduce aminte, fără să ascundă ceva.

În ceea ce privește **copilul victimă**, este necesar de luat în calcul că victima și familia acesteia trebuie să fie informate cu privire la păstrarea confidențialității faptelor relatate; victima trebuie să fie întrebată dacă are nelămuriri până la această etapă, dacă este de acord să participe la audiere. Recomandarea (2002) 5 a Comitetului Miniștrilor către statele membre referitoare la protecția femeilor împotriva violenței impune statelor membre să facă posibil ca minorul/minorii să fie însoțit/ți în timpul oricărei audieri de reprezentantul legal sau de o persoană majoră desemnată de el/ei, cu excepția unei decizii contrare motivate, luate de un tribunal în numele acestei persoane. Recomandarea (85) 11 privind poziția victimei în cadrul dreptului penal și procedurii penale stabilește necesitatea ca, ori de câte ori este posibil și recomandat, copiii să fie chestionați doar în prezența părinților lor ori a reprezentanților legali sau a altor persoane calificate să îi asiste.

În anumite situații nu poate fi admisă prezența unuia dintre părinți, spre exemplu, atunci când se pune problema audierii victimei unui viol, când relațiile acesteia cu părinții sunt marcate de neînțelegeri ori există un sentiment acut de jenă în abordarea unor chestiuni legate de aspectele vieții intime.

Există, de asemenea, situații în care audierea copilului nu poate fi făcută decât după o prealabilă pregătire și în prezența unui psiholog, datorită faptului că exprimarea copilului cu privire la evenimentul traumatizant nu poate fi transpusă în forma unei declarații decât cu sprijinul specialiștilor.

Dacă apare necesitatea de a lămuri anumite aspecte care erau necunoscute sau cunoscute eronat, se poate efectua o **audiere repetată**. Totuși, este necesar de luat în considerare că audierea copilului, îndeosebi a victimei, poate provoca anumite afecțiuni psihologice. Astfel, se va aprecia dacă este oportună și utilă reascultarea copilului ulterior, după readministrarea unor probatorii sau aprecierea celor existente, dar prin prisma celor declarate deja de copil.

Potrivit Rezoluției 2005/20 a Consiliului Economic și Social, greutatea opiniei unui copil va fi evaluată de judecător, în baza vârstei, a maturității sale, putându-se chiar apela la un psiholog expert în asistență calificată cu privire la copii sau la un alt specialist în domeniu. Evaluând interviul luat copilului, procurorul sau instanța trebuie să stabilească gradul de relevanță al declarației, importanța acesteia în contextul probator, problemele pe care le lămurește, menținerea sau schimbarea situației în drept ca urmare a precizărilor făcute pe situația de fapt.

Declarațiile copilului trebuie verificate prin compararea conținutului acestora cu celelalte mijloace de probă administrate în cauză.

IV. MEDIEREA PENALĂ

A. DISPOZIȚII GENERALE

Dejudiciarizarea procesului penal în privința unui copil presupune aplicarea unor proceduri extrajudiciare, unde medierea dispune de o poziție prioritară.

Medierea penală poartă un caracter specific diferit de alte tipuri de mediere. De acest raționament s-a condus și legiuitorul în Legea cu privire la mediere, plasând-o într-o secțiune separată. Legea stabilește o procedură de mediere extrajudiciară. Potrivit art. 32 alin. (6) al Legii cu privire la mediere, procesul de mediere nu substituie procesul penal. Medierea are efecte mai pronunțate dacă se utilizează în faze incipiente ale procesului, evitând astfel efectul psihologic negativ care îl lasă acesteia asupra persoanelor, îndeosebi asupra copiilor. De asemenea, restaurarea, pe cât se poate de urgent, a unui drept încălcat este un obiectiv determinant în justiția restaurativă, în așa mod, cu cât mai repede părțile vor găsi numitor comun, cu atât victima va obține o reparație echitabilă. Astfel, rolul procurorului în aspect de utilizare a instituției medierii este semnificativ, îndeosebi în cauzele cu copii. Importantă este și economia de resurse în cazul efectuării medierii pe cât se poate de urgent după producerea conflictului penal.

Așadar, în procesul penal apare un nou subiect procesual – mediatorul, care are atribuții decizionale limitate, neavând autoritatea de a lua o hotărâre.

Un proces echitabil presupune dreptul la un judecător independent și imparțial, care decide în mod echitabil public și într-un termen rezonabil în conformitate cu legea. Medierea penală nu împiedică persoana de a renunța în orice moment la această procedură și de a apela la justiția tradițională până la emiterea de către procuror a ordonanței de încetare a procesului, fie de către instanță a sentinței de încetare. După emiterea hotărârilor menționate, soluția este guvernată de autoritatea de lucru judecat. Totuși, în situația când victima a fost dusă în eroare, fie în alte împrejurări care pot constitui un **viciu fundamental**, procurorul este

în drept să reia urmărirea. Echitatea procesului în cadrul medierii este asigurată de garanțiile procedurale prevăzute atât în Codul de procedură penală, cât și în Legea cu privire la mediere. Aceste două acte se completează și nu se exclud reciproc. Art. 3 al Legii cu privire la mediere enumeră principiile de bază ale medierii, acestea fiind: **accesul liber și egal la această procedură, principiul liberului consimțământ, al confidențialității, imparțialității, neutralității, independenței și liberei alegeri a mediatorului – principii generale pentru toate tipurile de mediere, inclusiv cea penală.**

Art. 18 din C. proc. pen. stabilește, *inter alia*, că *accesul publicului la ședințe poate fi interzis când, datorită unei împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției.*

Confidențialitatea medierii asigură drepturile ambelor părți, deci, și **interesele justiției**. Oricare ar fi rezultatul medierii, acesta nu poate fi obiectul relatărilor publice. După cum se menționează în art. 32 alin. (8) al Legii cu privire la mediere, „*nesemnarea unui acord de împăcare nu poate prejudicia situația părților*”. Având în vedere caracterul confidențial al medierii în asigurarea echității procesului, în sarcina mediatorului trebuie pusă responsabilitatea de a asigura egalitatea părților, imparțialitatea sa, caracterul proporțional al obligațiilor luate de către părți. Informarea părților privind drepturile acestora în procesul de mediere rămâne a fi, de asemenea, o obligație impusă mediatorului, precum și asigurarea participării pedagogului sau psihologului. Participarea părților în cadrul procesului de mediere determină acceptarea de către acestea a faptelor care constituie obiectul litigiului penal. În acest aspect, recunoașterea faptelor date poate afecta o altă garanție a procesului echitabil – **prezumția de nevinovăție**. În scopul garantării acestui principiu, Legea cu privire la mediere, prin art. 32 alin. (7), stabilește că „*faptul participării la mediere nu poate servi ca dovadă a recunoașterii vinovăției*”. Aceasta înseamnă atât excluderea oricărei informații din dosarul penal privind procesul de mediere în cazul eșuării acestuia, cât și excluderea oricărei informații pentru dosarul penal aflat în gestiune, fie pentru alte eventuale dosare, comunicate de părți în cadrul procesului de mediere. *Potrivit acestui principiu, se interzice de a utiliza informațiile obținute în procesul de mediere în cadrul dosarului penal, ca și interdicția de a asimila acceptul de a participa la procesul de mediere cu recunoașterea vinovăției. În acest aspect, procurorului, pe lângă faptul că i se interzice categoric de a audia în calitate de*

martor mediatorul, i se interzice și de a efectua oricare altă acțiune care ar putea provoca afecțiune acestui principiu. Pornind de la faptul că părțile sunt acelea care decid destăinuirea unei informații oarecare din procesul de mediere, acestea pot solicita sau accepta, în situații excepționale, audierea mediatorului în calitate de martor. Audierea în calitate de martor determină înlăturarea din procesul de mediere a mediatorului.

Principiul confidențialității procesului de mediere împiedică destăinuirea oricărei informații obținute în cadrul medierii. Procurorul comunică mediatorului că acesta poate atenționa părțile la procesul de mediere asupra obligației de a păstra confidențialitatea informației, fiind în drept să solicite semnarea unui acord de confidențialitate. Totuși, mediatorul este obligat să informeze autoritățile competente referitor la o infracțiune iminentă, despre care ia cunoștință în procesul de mediere.

O problemă controversată este și cea a respectării **termenelor rezonabile** ca o garanție a unui proces echitabil. Art. 32 alin. (6) al Legii cu privire la mediere stabilește că *procesul de mediere nu suspendă procesul penal.*

Instituția medierii este într-o legătură organică cu alte instituții procesuale, cum sunt: **plângerea prealabilă și împăcarea.**

Se cere de remarcat că instituția plângerii prealabile constituie o excepție de la principiul oficialității, potrivit căruia organele de urmărire penală sunt obligate de a porni urmărirea penală în toate cazurile când se constată că a fost comisă o infracțiune. În baza acestui principiu, urmărirea penală trebuie pornită în toate cazurile, indiferent de care interese au fost prejudiciate: cele generale sau unele particulare. În cea mai mare parte de cazuri, când se comite o infracțiune se aplică principiul oficialității și organul de urmărire penală este obligat să pornească urmărirea, chiar dacă victima nu a depus o plângere. Totuși, există situații când voința victimei este determinantă la pornirea urmăririi penale, aplicându-se în acest caz principiul disponibilității în procesul penal, principiu care este caracteristic procesului civil. Această instituție are ca scop acordarea victimelor infracțiunilor a unor drepturi discreționare de a determina pornirea și încetarea procesului penal.

Instituția **plângerii prealabile**, reglementată de art. 276 C. proc. pen., stabilește că pentru anumite infracțiuni urmărirea penală poate fi pornită doar

la plângerea prealabilă a victimei.

Este necesar de făcut deosebirea între plângere și plângere prealabilă. Dacă plângerea, în sensul art. 263 C. proc. pen., este ca un mod de sesizare, plângerea prealabilă, în sensul art. 276 C. proc. pen., este o condiție de pornire a urmăririi penale. Cu alte cuvinte, dacă victima nu va depune plângere, dar organul de urmărire penală va constata că s-a comis o infracțiune, acesta din urmă va avea dreptul să pornească urmărirea penală pentru majoritatea infracțiunilor, cu excepția celor menționate în art. 276 C. proc. pen. În ceea ce privește infracțiunile enumerate în art. 276 C. proc. pen., urmărirea nu poate fi declanșată dacă însăși victima nu va înainta o plângere prealabilă în formă scrisă, spre deosebire de plângerea care poate fi înaintată și în mod verbal. Codul de procedură penală, în art. 276, enumeră o categorie de infracțiuni pentru care urmărirea penală poate fi pornită doar la plângerea prealabilă a victimei:

- a) Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății (art. 152 alin. 1 C. pen.);
- b) Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 C. pen.);
- c) Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale cauzate din imprudență (art. 157 C. pen.);
- d) Efectuarea fecundării artificiale sau implantării embrionului fără consimțământul scris al pacientei (art. 161 C. pen.); Hărțuire sexuală (art. 173 C. pen.); Încălcarea inviolabilității vieții private (art. 177 C. pen.); Violarea la domiciliu (art. 179 alin. 1 și 2 C. pen.); Încălcarea dreptului asupra obiectelor de valoare industrială (art. 185² C. pen.); Tulburarea de posesie (art. 193 C. pen.); Însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale (art. 194 C. pen.); Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (art. 197 alin. 1 C. pen.); Divulgarea secretului adopției (art. 204 alin. 1 C. pen.); Concurența neloială (art. 246 C. pen.), cât și furtul săvârșit de soț, rude, în paguba tutorelui ori de persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta (art. 186 C. pen.).

Odată cu înaintarea plângerii prealabile, urmărirea se supune unor reguli generale ale procedurii. Procurorul efectuează aceleași acțiuni procesuale,

aplică aceleași măsuri procesuale etc., care le-ar fi aplicat în cazul pornirii urmăririi din oficiu.

Depunerea unei plângeri prealabile determină pornirea urmăririi penale, chiar dacă în cauză sunt mai multe victime și unele dintre acestea nu au depus plângere. Cu alte cuvinte, prezența unei plângeri determină pornirea urmăririi penale, indiferent de numărul victimelor unei infracțiuni. Regula se aplică și în situația când la săvârșirea unei infracțiuni au participat mai mulți făptuitori. Adică, dacă victima a înaintat o plângere prealabilă indicând în aceasta un singur făptuitor, urmărirea penală va fi pornită împotriva tuturor făptuitorilor, dacă la infracțiune au participat mai multe persoane.

Plângerea prealabilă este o expresie a independenței voinței victimei de a porni sau nu urmărirea penală.

Există însă **situații specifice**, când aceasta nu este în stare să-și realizeze dreptul său. Situațiile acestea pot fi determinate de incapacitatea sau capacitatea de exercițiu limitată, starea de neputință sau dependența față de bănuț sau de alte motive.

Incapacitatea sau **capacitatea de exercițiu limitată** sunt instituții ale dreptului civil. Art. 24 din Codul civil stabilește că persoana care în urma unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale) nu poate conștientiza sau dirija acțiunile sale poate fi declarată de către instanța de judecată ca incapabilă. Asupra ei se instituie tutela.

În categoria persoanelor cu capacitatea de exercițiu limitată, în sensul art. 276 C. proc. pen., se includ și **copiii**.

Starea de neputință se caracterizează prin imposibilitatea victimei de a-și apăra de sine stătător drepturile. Acestea pot fi și anumite maladii, handicapuri, în cazul când persoana nu a fost recunoscută ca iresponsabilă. Poate fi recunoscută ca stare de neputință și alte situații care în viziunea procurorului împiedică persoana de a-și realiza drepturile sale.

Starea de dependență poate fi manifestată prin faptul că persoana se află în grija, sub ocrotirea, protecția, educarea sau tratamentul făptuitorului.

În asemenea situații, procurorul este abilitat cu dreptul de a porni urmărirea penală chiar dacă lipsește plângerea prealabilă a victimei.

Instituția plângerii prealabile este în directă legătură cu instituția **împăcării**. În legislație împăcarea capătă efect de instituție a dreptului material, fiind prevăzută în art. 109 C. pen. Art. 109 C. pen. prevede împăcarea ca un act de înlăturare a răspunderii penale pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă. Legea penală, însă, admite împăcarea doar pentru anumite categorii de infracțiuni prevăzute în capitolele II-IV ale Codului penal:

- Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei;
- Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei;
- Infracțiuni privind viața sexuală.

În situația când infracțiunea a fost săvârșită de un **copil**, împăcarea poate avea loc și pentru o **infracțiune gravă**.

Prin împăcare conflictul se stinge nu ca urmare a unui act de voință unilateral din partea persoanei vătămate, ci printr-un act bilateral prin voința comună a victimei și a făptuitorului. Există condiții exprese care necesită a fi respectate la aplicarea instituției împăcării. Astfel:

1. împăcarea părților se poate realiza doar în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede această modalitate de înlăturare a răspunderii penale;
2. împăcarea trebuie să se facă între bănuțit, învinuit, inculpat și partea vătămată;
3. ea trebuie să fie exprimată în mod clar, nu însă presupusă pe baza anumitor situații sau împrejurări, părțile consimțind liber acest fapt, exprimându-și în mod benevol voința;
4. împăcarea este personală, totală, necondiționată și definitivă și trebuie să intervină până la retragerea completului de judecată pentru deliberare.

B. PROCEDURA MEDIERII

Actualmente în activitatea practică a organelor de drept naționale nu există mecanismul negocierii între părțile procesului penal. Cu titlu de exemplu remarcăm că în *sistemul englez*, după recunoașterea persoanei vinovate și până

la stabilirea pedepsei, serviciul de probațiune încearcă să medieze între victimă și inculpat, convingându-l pe ultimul să repare prejudiciul. În cazul în care o asemenea activitate s-a încununat de succes, judecătorul ia în considerare acest fapt la stabilirea pedepsei. Potrivit par. 155 lit. b) C. proc. pen. german, procuratura și instanța de judecată sunt obligate, la orice fază a procesului penal, de a evalua posibilitatea împăcării între inculpat și victimă. Atunci când există o asemenea posibilitate, procuratura și instanța de judecată sunt obligate să contribuie la acest fapt. Potrivit aceleiași surse, procuratura și instanța, cu scopul de a contribui la împăcarea părților, transmit din oficiu organului competent sau la cererea acestuia orice informație cu caracter personal. Informația poate fi utilizată doar în scopul obținerii acordului între victimă și inculpat. În rândurile de mai jos se va menționa despre eventuala procedură ce urmează a fi instituită în Republica Moldova, actualmente aceasta fiind aplicată doar în unele procuraturi.

În cadrul procedurii penale privind un copil în conflict cu legea, procurorul este subiectul activ în procesul de mediere.

Mediatorul capătă statutul de subiect al procesului penal și, evident, în raporturile dintre procuror și mediator ambii subiecți dispun de drepturi și obligații. Sarcina mediatorului constă în asistarea părților procesului penal în scopul soluționării conflictului. În acest context, procurorul nu poate să asimileze mediatorul cu un reprezentant al organelor de stat sau persoană cu funcții de răspundere. Deci, procurorul nu poate da indicații sau utiliza alte modalități de intervenție, ordonanțe etc. Mediatorul, de asemenea, nu poate fi asimilat cu părțile din proces. Mediatorul rămâne a fi o persoană privată cu funcții specifice procesuale. În acest aspect, mediatorul, ca și apărătorul, nu poate fi asimilat și cu caracterul cauzei examinate.

Mediatorul dispune de o totalitate de drepturi procesuale. Potrivit art. 33 din Legea cu privire la mediere, în cauzele penale mediatorul este în drept:

- să ia cunoștință de informația privind fondul cauzei;
- să ia cunoștință de informațiile privind părțile participante la mediere;
- să aibă întrevederi cu părțile, inclusiv cu partea privată de libertate, fără a i se limita numărul și durata întrevederilor.

Art. 36 din Legea cu privire la mediere stabilește că organul de urmărire penală sau instanța judecătorească, în procedura cărora se află cauza penală, până la începerea procesului de mediere, cu acordul părților, pun la dispoziția mediatorului materialele necesare, fără a prejudicia desfășurarea urmăririi penale sau judecarea cauzei, iar mediatorul poartă răspundere, în condițiile legii, pentru divulgarea informației puse la dispoziția sa în etapa de urmărire penală sau de judecare a cauzei. Mediatorul poate face cunoștință cu anumite informații privind fondul cauzei și cu părțile participante la mediere. Procurorul decide care volum de informație trebuie prezentat mediatorului, în funcție de caz. În același timp, procurorul nu poate limita nejustificat volumul de informație solicitat. În caz de situație de conflict privitor la volumul informației solicitate de mediator, acesta va avea dreptul de a face o plângere procurorului ierarhic superior, potrivit art. 299¹ C. proc. pen. Procurorul poate atenționa mediatorul asupra obligației acestuia de a nu da publicității anumite informații puse la dispoziția mediatorului dacă va considera că aceasta poate afecta principiul confidențialității urmăririi penale. În acest sens, în procesul-verbal de transmitere a materialelor cauzei către mediator, acesta va semna și avertizarea de răspundere penală, în conformitate cu art. 315 C. pen., în cazul divulgării datelor urmăririi penale.

La judecarea cauzei, informația este pusă integral la dispoziția mediatorului, cu excepția cazurilor când ședința este declarată închisă. Judecătorul, în cazuri de ședință închisă, va decide care este volumul informației necesare a fi pusă la dispoziția mediatorului.

Mediatorul are dreptul de a solicita informații privind părțile: adresele, ocupația, vârsta etc., în funcție de caz. Informația trebuie prezentată mediatorului în cel mai scurt timp posibil. În cazul când ofițerul de urmărire penală sau procurorul consideră necesar de a nu pune la dispoziția mediatorului o asemenea informație, acest fapt trebuie motivat.

Mediatorul este în drept de a avea întrevederi atât cu victima, cât și cu făptuitorul, inclusiv cu cel supus arestării preventive. Potrivit art. 187 pct. 7) C. proc. pen., administrația instituțiilor de detenție a persoanelor reținute sau arestate este obligată să admită întrevederi libere ale persoanelor deținute cu mediatorul în condiții confidențiale, fără a limita numărul și durata întrevederilor. În acest sens, la solicitarea mediatorului procurorul sau instanța de judecată trebuie să

transmită informația privind mediatorul, respectiv, administrației locului de detenție.

Pe lângă drepturile procesuale, mediatorul are și anumite obligații. Instanța de judecată sau procurorul sunt obligați de a reacționa în cazul când consideră că mediatorul a încălcat în activitatea sa principiile medierii sau Codul deontologic. În asemenea situații, procurorul sau judecătorul informează Consiliul de mediere. În cazul în care se constată că mediatorul este în relații de rudenie sau în relații de dependență personală cu persoana care participă la urmărirea penală sau la judecarea cauzei, fie dacă el sau rudele lui sunt direct sau indirect interesate în proces, fie dacă a participat în această cauză ca ofițer de urmărire penală, procuror sau consultantul procurorului, judecător (inclusiv de instrucție), grefier, interpret, traducător, expert, reprezentant al uneia din părți – procurorul sau instanța de judecată are atribuția de a-l înlătura din proces, dacă mediatorul nu a înaintat de sine stătător o cerere de abținere.

Mediatorul necesită a fi înlăturat și dacă acestuia i s-a cauzat un prejudiciu prin infracțiunea imputată făptuitorului, chiar dacă nu este victimă sau parte vătămată, sau dacă este declarat incapabil. Mediatorul nu poate participa în proces dacă a acordat anterior asistență juridică în cauza penală, precum și dacă se află în relații de rudenie sau relații de dependență personală cu persoana care a acordat asistență juridică. Părțile, de asemenea, pot înainta cerere de recuzare dacă stabilesc asemenea circumstanțe.

În cazurile când mediatorul a înaintat cerere de abținere, fie părțile au înaintat cerere de recuzare, procurorul este obligat în cel mai scurt timp de a lua o hotărâre cu privire la înlăturarea mediatorului din proces. Hotărârea privind recuzarea mediatorului, în cazul când circumstanțele au fost constatate din oficiu, se ia din momentul depistării unor asemenea împrejurări. Procurorul trebuie să aducă la cunoștința mediatorului și părților hotărârea respectivă.

În procesul de mediere, mediatorul participă la inițiativa părților, fie prin numire din oficiu de către organul de urmărire penală sau la numirea din oficiu ofițerul de urmărire penală înaintează un *demers* prin care solicită desemnarea unui mediator de către biroul de mediatori. Organul de urmărire penală și procurorul înaintează demersul doar în cazul când părțile nu au convenit de sine stătător asupra unui mediator și când, potrivit legii penale, împăcarea părților are drept

rezultat înlăturarea răspunderii penale.

Organul de urmărire penală nu poate recomanda cuiva un anumit mediator.

Pe lângă dreptul de a recuza mediatorul, organul de urmărire penală are dreptul de a solicita de la biroul de mediatori înlocuirea mediatorului ales sau a mediatorului numit din oficiu, în situația când se constată că acesta nu poate să participe la desfășurarea procesului, în decurs de 5 zile din momentul înștiințării acestuia, fie nu este în stare să asigure părților medierea eficientă. În asemenea cazuri, ofițerul de urmărire penală sau, după caz, procurorul emite o ordonanță, în care se indică motivele unei asemenea hotărâri, cu expunerea tuturor circumstanțelor.

În situațiile respective, organul de urmărire penală sau instanța poate propune părților ca acestea să invite un mediator la alegerea lor. În cazul când părțile declară că nu au posibilitate de a identifica un mediator, organul de urmărire penală solicită desemnarea unui mediator de către biroul de mediatori.

În cazul admiterii mediatorului, organul de urmărire penală emite o ordonanță care se aduce la cunoștința mediatorului și părților, cu explicarea dreptului de a solicita în orice moment al procesului înlocuirea lui cu un alt mediator sau înlăturarea acestuia din proces.

La admiterea în proces, organul de urmărire penală solicită de la mediator copia licenței de mediator și mandatul biroului de mediatori.

După admiterea mediatorului în proces, ofițerul de urmărire penală informează părțile privind hotărârea respectivă și despre faptul că, cooperarea lor cu mediatorul este principiul de bază al medierii; despre avantajele împăcării pentru părți, inclusiv despre faptul că semnarea acordului de împăcare poate avea drept rezultat înlăturarea răspunderii penale în cazurile prevăzute de lege; despre faptul că procesul de mediere nu substituie și nu suspendă procesul penal. De asemenea, părțile sunt anunțate că ele pot renunța benevol la mediere în orice moment al procesului și nesemnarea acordului de împăcare nu poate prejudicia situația uneia sau ambelor părți.

Medierea propriu-zisă are loc, de regulă, în sediul mediatorului. Părțile de comun acord pot solicita desfășurarea medierii și în alte locuri, în funcție de caz. Acestea pot fi locuri publice, spitale, școli etc. Mediatorul trebuie să nu împiedice

alegerea locului sau să insiste asupra desfășurării medierii în sediul său, fie în alt loc. Mediatorul este liber de a alege tehnicile și metodele de efectuare a medierii. Procurorul nu este în drept să indice o tehnică sau metodică concretă și poate interveni doar când părțile declară că medierea este inefficientă.

Procurorul informează părțile, iar după caz, și mediatorul că medierea poate avea loc între două sau mai multe părți și se poate realiza de către unul sau mai mulți mediatori. Copiii și reprezentanții legali sunt informați despre faptul că sunt asistați obligatoriu de către reprezentantul legal, că participă obligatoriu pedagogul sau psihologul și reprezentantul legal al părții vătămate minore, al părții civile minore, reprezentantul legal al făptuitorului minor. Pe parcursul medierii, părțile pot fi asistate, la cererea sau cu acceptul lor, de avocat, interpret și de alte persoane. Părților li se aduce la cunoștință că pot semna un acord de împăcare.

Procurorul decide asupra volumului materialelor puse la dispoziția mediatorului. La luarea hotărârii privind punerea la dispoziție a materialelor cauzei penale, ambii subiecți procesuali trebuie să ia în considerare două aspecte:

În primul rând, procurorul trebuie să pună la dispoziția mediatorului, cu acceptul părților, toate materialele care vor facilita împăcarea părților. Dacă părțile se vor opune, procurorul sau organul de urmărire penală nu vor avea dreptul de a pune aceste materiale la dispoziția mediatorului;

În al doilea rând, procurorul poate din oficiu să refuze motivat prezentarea anumitor materiale dacă va considera că aceasta va prejudicia urmărirea. De regulă, toate ordonanțele procurorului se pun la dispoziția mediatorului.

În legătură cu prezentarea materialelor mediatorului, se întocmește un *proces-verbal* în care se enumeră lista mediatorilor. Mediatorul este preîntâmpinat despre răspunderea pe care o poartă în cazul divulgării materialelor urmăririi penale. În acest sens, mediatorul prezintă o declarație în scris.

În urma medierii, părțile pot încheia un acord de împăcare. Acordul de împăcare este întocmit de mediator și semnat de către părți. Cu toate că nu există o formă strictă a acordului, acesta trebuie să conțină date care confirmă decizia luată liber și conștient de ambele părți. De regulă, acordul de împăcare conține date privind: locul și data întocmirii, date despre mediator; date despre părți, inclusiv, despre alte persoane; date generale despre cauza penală; organul care

efectuează urmărirea ș. a.

Este important ca acordul de împăcare să conțină informații despre faptul că părților le-au fost explicate drepturile și obligațiile în procesul de mediere, consecințele încheierii acordului, caracterul benevol al încheierii acordului și obligațiile părților în urma încheierii acordului. În situația când o parte își asumă responsabilitatea de a repara prejudiciul material, moral sau fizic, este indicat și cuantumul despăgubirilor pe care și le-a asumat partea, cât și termenul de reparare. De regulă, din momentul semnării acordul este executoriu, dacă părțile nu vor conveni altfel. Mediatorul nu are dreptul să indice părților care trebuie să fie poziția lor sau ce despăgubiri acestea pot solicita. Totuși, când în acordul de împăcare părțile vor introduce unele prevederi care contravin legii, ordinii publice sau bunelor moravuri, mediatorul, până la semnarea acordului, poate solicita opinia specialiștilor în domeniul respectiv. În cazul când se va constata o asemenea eroare, mediatorul trebuie să informeze părțile și, de comun acord, să identifice o soluție adecvată situației.

În urma încheierii acordului, acesta este prezentat procurorului.

Procurorul este obligat de a verifica toate aspectele încheierii acordului de împăcare, cele mai importante fiind acceptul benevol și conștientizarea rezultatelor împăcării. Procurorul sau ofițerul de urmărire penală admit sau resping acordul printr-o hotărâre motivată. Respingerea acordului poate fi în situații excepționale, când s-a constatat că acesta prejudiciază drepturile unei părți, iar partea nu a conștientizat acest fapt. Procurorul nu poate refuza acceptarea acordului pe temeiuri de oportunitate sau din alte motive. Dacă părțile după înștiințare insistă benevol și expres asupra împăcării, în cazurile prevăzute de lege, procurorul nu are dreptul să refuze acceptarea acordului.

Încetarea procesului, care, de fapt, este un obiectiv al medierii, poate avea loc și fără întocmirea unui acord de împăcare. Părțile pot de sine stătător să înainteze o cerere de împăcare, fapt ce obligă procurorul de a emite o ordonanță de încetare a urmăririi penale.

Ca și în cazul procesului penal, procesul de mediere poate înceta în anumite împrejurări, fie că părțile au încheiat un acord sau au refuzat medierea, fie nu ajung la un numitor comun. Procesul de mediere poate înceta și în situația când o parte și-a pierdut calitatea sa procesuală de parte vătămată sau parte civilă.

V. PROTECȚIA COPILULUI VICTIMĂ ȘI MARTOR

COPILUL ÎN SISTEMUL PROTECȚIEI PROCESUAL PENALE

Codul de procedură penală prevede norme cu caracter general, care sunt aplicabile în situațiile când securitatea copilului victimă sau martor poate fi pusă în pericol. Într-o manieră generală, art. 215 C. proc. pen. stabilește condițiile de aplicare a măsurilor de protecție. Pe plan european, instrumente de protecție a drepturilor martorului se conțin în Recomandarea R (97) 13 a Consiliului Europei privind intimidarea martorilor și dreptul apărării din 10 septembrie 1997, Rezoluția Consiliului Uniunii Europene din 20 decembrie 1996 privind persoanele care cooperează în procesul judiciar în lupta împotriva crimei organizate și Rezoluția Consiliului Uniunii Europene din 23 noiembrie 1995 privind protecția martorilor în lupta împotriva criminalității internaționale organizate.

Unul dintre drepturile de care beneficiază martorul ar putea fi și dreptul la păstrarea anonimatului, pe parcursul probatoriului. Anonimatul martorului poate fi păstrat prin aplicarea măsurilor de protecție generale, prevăzute de art. 215 C. proc. pen., fie de art. 110 C. proc. pen. Garanțiile prevăzute de art. 110 C. proc. pen. țin atât de asigurarea anonimatului datelor de identitate, care, potrivit art. 110 alin. (3) C. proc. pen., se vor păstra la sediul instanței în plic sigilat, în condiții de maximă siguranță a confidențialității, cât și a anonimatului prin audierea acestuia prin intermediul unei teleconferințe, cu imaginea și vocea distorsionate, astfel încât să nu poată fi recunoscut (art. 110 alin. (5) C. proc. pen.).

Audierea martorului minor în vârstă de până la 14 ani implicat în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie se va efectua de către judecătorul de instrucție în spații special amenajate, dotate cu mijloace de înregistrare audio și video, la care va asista și va facilita procesul de audiere un psihopedagog. Astfel, potrivit **articolului 110¹ C.proc. pen.**, camera de audiere special amenajată va fi separată de cea în care se va afla judecătorul de instrucție și părțile implicate în proces. Bănuitul, învinuitul,

apărătorul acestora, partea vătămată și procurorul vor adresa întrebări prin intermediul judecătorului de instrucție, care, prin mijloacele audio și video, le transmite psihopedagogului. Declarațiile martorului minor audiat în aceste condiții se înregistrează prin mijloace audio, video și se consemnează integral în procesul-verbal.

Totuși, procedeele menționate trebuie să respecte în toate cazurile dreptul acuzatului de a audia persoana, asigurând echitatea procesului, declarată de art. 6 par. 1 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Codul de procedură penală limitează posibilitatea aplicării modalităților speciale de audiere a martorului doar în cazul unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave (art. 110 C. proc. pen.) sau doar în cazul infracțiunilor cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie (art.110¹C.proc.pen.).

Prin art. 215 C. proc. pen. legiuitorul obligă organul de urmărire penală și instanța de judecată de a lua măsuri pentru asigurarea securității participanților la proces sau a altor persoane.

În lumina art. 94 C. proc. pen., se interzice a i se propune unui martor un anumit avantaj pentru a-l determina să facă anumite declarații. Din punct de vedere tactic, organele ar putea promite acordarea de avantaje, chiar dacă această problemă este mult mai delicată, având în vedere că garantarea comparării martorilor anonimi în fața autorităților nu trebuie să justifice, sub nici o formă, utilizarea acestei posibilități ca o „promisiune” de natură să vizeze declarația martorului, adică să o facă necredibilă. De remarcat că aplicarea unor măsuri de protecție este o obligație pozitivă a autorităților, determinată de art. 215 C. proc. pen., și nu doar un drept al persoanei.

Măsura de protecție trebuie aplicată reieșind din circumstanțele cauzei, pericolul iminent, cu acceptul de către persoană a unei asemenea măsuri și cu respectarea proporționalității între măsura aplicată și pericol.

Măsurile de protecție, în cea mai mare parte, țin de identitatea persoanei. **Art. 15 C. proc. pen.** stabilește modalitatea de protecție a datelor de identitate; **art. 16** – audierea persoanei cu aplicarea modalităților speciale; **art. 18** – schimbarea identității, schimbarea înfățișării.

Legislația determină și anumite măsuri de **siguranță la domiciliu**. Este rațional ca aceste măsuri să nu fie expres prevăzute în lege, ele purtând un caracter polițienesc. Totuși, trebuie să existe o încredere că ele vor proteja persoana nu numai până va depune declarații.

Legea prevede și anumite măsuri de asistență care, totuși, nu sunt suficient de variate, putând fi aplicabile în funcție de situația de fapt concretă. Având în vedere diversitatea măsurilor de asistență de la o țară la alta, este imposibil de a le da o clasificare, accentul punându-se pe viabilitatea măsurii în condițiile concrete. Martorul implicat în cadrul probatoriului trebuie să dispună atât de o totalitate de drepturi care îl protejează, cât și de mecanismul de asigurare a acestora. În acest sens, se solicită asistența calificată a persoanei, chemată să declare în fața organelor de urmărire penală, asistență posibilă de realizat prin intermediul avocatului. Dintr-un alt punct de vedere, obligația civică a persoanei de a participa la combaterea criminalității, prin depunerea declarațiilor, trebuie să fie proporțională cu asigurarea unor raporturi care depășesc cadrul procesual penal, fiind mai valoroase prin natura lor decât informația pe care o deține martorul într-o cauză penală.

O altă categorie de măsuri aplicate în anumite cauze penale cu un obiect distinct sunt măsurile de protecție aplicate victimelor violenței în familie,

Potrivit art. 215 alin.1), măsurile de protecție aplicate victimelor violenței în familie sunt următoarele:

- obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, indiferent de dreptul de proprietate asupra bunurilor;
- obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei;
- obligarea de a nu contacta victima, copiii acesteia, alte persoane dependente de ea;
- interzicerea de a vizita locul de muncă și de trai al victimei;
- limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;
- obligarea de a face un examen medical privind starea psihică și dependența de droguri/alcool și, dacă există avizul medical care confirmă dependența de droguri/alcool, de a face un tratament medical forțat de alcoolism/narcomanie;

- obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei;
- interzicerea de a păstra și purta armă.

Cererea victimei violenței în familie adresată, în cursul procesului penal, organului de urmărire penală, procurorului sau instanței de judecată privind amenințările cu moartea, cu aplicarea violenței, cu deteriorarea sau distrugerea bunului ori alte acte ilegale va fi examinată de instanța de judecată, care este obligată să ia măsuri de asigurare a protecției victimei față de bănuțit, învinuit, inculpat membru de familie prin emiterea unei ordonanțe de protecție.

În cazul depunerii cererii la organul de urmărire penală sau la procuror, aceștia vor înainta imediat, printr-un demers, cererea în instanța de judecată pentru a fi examinată.

Instanța de judecată, prin încheiere, emite, în 24 de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție. Măsurile de protecție se aplică pe un termen de până la 3 luni. Termenul măsurilor de protecție poate fi prelungit de instanță la cererea repetată, ca urmare a comiterii faptelor de violență în familie sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție. Ordonanța de protecție este expediată imediat organului afacerilor interne și organului de asistență socială de la locul aflării bănuțitului, învinuitului, inculpatului și a victimei. Încheierea judecătorului privind aplicarea sau prelungirea ordonanței de protecție este executorie imediat, cu drept de recurs în instanța ierarhic superioară.